
NAAMATAULU
kerääminen yhteisteos Käpylän lippakioskilla

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Kevät 2013

Topi Vihermalmi

HÄMEENLINNA
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Tekijä Topi Vihermalmi **Vuosi** 2013
Työn nimi Naamataulu – keraaminen yhteisteos Käpylän lippakioskillä

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyönä tehtiin keraaminen yhteisteos Helsingin Käpylän lippakioskillä. Taulun tekemiseen rohkaistiin lähes kaikkia ohikulkijoita kolmen viikon ajan, niin lapsia kuin aikuisiakin. Osallistujat saivat käsiinsä palan savea, josta heitä pyydettiin muotoilemaan kasvot. Kasvoista tehtiin yhtenäinen taulu, joka kiinnitettiin koristamaan kioskin seinää.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pohjautuu sosiokulttuuriseen innostamiseen ja yhteisötaiteeseen. Tavoitteena oli antaa ihmisille heitä yhdistävää luovaa tekemistä ja saada valmiiksi yhteinen teos. Toisena tavoitteena oli saada ihmiset osallistumaan ja tuottaa heille positiivisia elämyksiä.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselyä ja osallistuvaa havainnointia. Myös valokuvaus oli tärkeä havainnoinnin väline. Tutkimusaineisto analysoitiin tarkastellen tutkimuskysymystä ”ilahduttaako luova tekeminen ihmisiä?”

Tutkimustulosten mukaan Naamataulun tekeminen ilahdutti suurinta osaa osallistujista ja lukuisat heistä nauttivat saven muovailusta. Tekeminen osoittautui joidenkin mielestä myös terapeutiseksi.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että keraamisen yhteisteoksen tekeminen sai monia ihmisiä liikkeelle ja mahdollisti heille tilanteen tavata muita oman yhteisönsä jäseniä. Opinnäytetyö tuottaa perusteluja sille, että tämäntyyppinen toiminta on sekä sosiokulttuurista innostamista että yhteisötaidetta ja se ilahduttaa ihmisiä.

Avainsanat Sosiokulttuurinen innostaminen, yhteisötaide, tapahtuman järjestäminen, keraaminen yhteisteos, lippakioski, ilahtuminen

Sivut 38 s. + liitteet 3 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Crafts and Recreation

Author

Topi Vihermalmi

Year 2013

Subject of Bachelor's thesis

Faceboard – Collective ceramic artwork at Käpylä's Kiosk

ABSTRACT

As the thesis were made a collective ceramic artwork called Faceboard in Helsinki Käpylä's kiosk. To make the board were all kind of people around the kiosk encouraged to participate during three weeks. The participants got a piece of clay in their hands from which they were asked to shape a face. From the faces were made a ceramic board, which was attached on the kiosk's wall. The theoretical frame of reference for the thesis was based on sociocultural inspiring and community art. As an aim was to give people some creative thing to do that would bring them together and manage to make a collective artwork of it. Another aim was to get people participate and produce positive experiences for them.

Inquiry and participative observations were used as a research method in this thesis. Photographing was also an important tool for observations. Materials were analyzed keeping an eye on the / on a basis of the research question which was "does creative doing delight people?"

According to research results the making of faceboard delighted most of the participants and many of them enjoyed shaping the clay. Making the faces seemed to be even therapeutic for some of the participants.

Making of a collective ceramic artwork brought many people together and gave them an opportunity to meet other members of their community. This thesis shows that this kind of action is sociocultural inspiring and community art plus it delights people.

Keywords Sociocultural inspiring, community art, organizing event, collective ceramic artwork, kiosk and delighting

Pages 38 p. + appendices 3 p.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KISKAMEININKIÄ	2
2.1 Käpylä – hymykuoppa Helsingin poskessa.....	2
2.2 Lippakioskit.....	3
2.3 Käpylän lippakioski.....	3
2.4 Yhteisen teoksen tavoitteet kioskillä.....	4
3 SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN	6
3.1 Innostamisen teoria ja aate	6
3.2 Innostamisen tavoitteet.....	6
3.3 Innostamisesta ilahtumiseen.....	7
3.4 Keitä on tarkoitus innostaa?	7
4 YHTEISÖTAIDE	9
4.1 Yhteisötaiteen tekeminen ja muodot	9
4.2 Yhteisötaiteen tavoitteet ja merkitys – miksi sitä tehdään?	11
4.3 Ohjaamisen näkökulma, taiteilijan rooli	12
4.4 Haasteet ohjaamisessa ja pedagoginen näkökulma	13
5 NAAMATAULUN TEKEMINEN ALUSTA LOPPUUN	15
5.1 Ideointi ja suunnittelu.....	15
5.2 Kasvot.....	16
5.3 Materiaalin löytyminen	17
5.4 Tapahtuman kulku ja sen järjestäminen	17
5.5 Kädet saveen – tekeminen alkaa	18
5.6 Innostaminen lippakioskillä	20
5.7 Erilaisia kasvoja	21
5.8 Naamataulun rakentaminen.....	22
5.9 Valmis taulu	23
6 TUTKIMUS	24
6.1 Havainnointi Naamataulussa.....	24
6.2 Kyselylomake Naamataulussa.....	24
7 HAVAINNOINTI	25
7.1 Havainnoinnin kaksi ääripäätä	25
7.2 Havainnointitekniikat	26
7.3 Havainnot ja omat tulkinnat	27
7.4 Osallistujien havainnointi Naamataulussa	28
8 AINEISTO.....	29
8.1 Aineiston kuvaus	29
8.2 Arviointi aineiston luotettavuudesta.....	29

9 ILAHTUMISEN MERKIT	31
9.1 Mustaa valkoisella.....	31
9.2 Ilmeitä.....	33
9.3 Hymy huulilla.....	34
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
10.1 Ihmiset liikkeelle	35
10.2 Terapeuttista kamaa.....	35
11 POHDINTA JA ARVIOINTI.....	37
11.1 Tutkimuksen luotettavuus	37
11.2 Tutkimuksen eettisyys.....	37
11.3 Yhteisötaiteen paikka	37
11.4 Miten yhteisötaidetta voisi kehittää?.....	38
11.5 Jälkiviisaita sanoja.....	38
LÄHTEET	40

LIITE 1 Lentolehtinen

LIITE 2 Palautelappu osallistujalle

LIITE 3 Havainnointi vaiheittain

1 JOHDANTO

Yksilöllisyyttä on korostettu niin pitkään, että mielestäni ihmiset ovat kylästyneitä siihen. Tämän päivän suunta on yhteisöllisempi. Siitä ainakin puhutaan ja se on myös jonkinlainen trendi. Monet haluavat esimerkiksi tukea paikallisia ja pieniä yrityksiä suurten ja monikansallisten sijaan. Halutaan osallistua aktiivisemmin oman kaupunginosan tapahtumiin ja asukasyhdistystoimintaan. Helsingissä lippakioskit ovat kaupunginosien silmäteriä ja merkittäviä kohtauspaiikkoja. Ainakin Käpylässä. Käpylän lippakioski itsessään yhdistää ihmisiä toimiessaan kesäisin puistomaisena olohuoneena. Mutta halusin tehdä kokeilumielessä luovan tekemisen projektin, jos se vaikka toisi ihmisiä lähemmäs toisiaan. Yhdessä tekeminen yhdistää.

Halusin tehdä jotain yhdessä. Toivoin, että kaikki voisivat osallistua. Käsiällä muovaillen. Aikomuksena oli tehdä yhteinen taulu, ja samalla mietin, ilahduttaako luova tekeminen ihmisiä. Naamataulu on julkisen tilan haltuun ottamista ja omien kädenjälkien jättämistä yhteiseen ympäristöön.

Naamataulu on keraaminen yhteisteos, joka tehtiin Käpylän lippakioskilla. Silloin oli kesä ja vuosi 2012. Teoksen tekemiseen osallistuivat kaiken ikäiset ja näköiset ihmiset, jotka sillä hetkellä sattuiivat kulkemaan kioskin ohitse tai oleskelemaan viereisessä puistossa. Olin kutsunut osallistujia pienillä mainoslappusilla, joita levittelin ympäristöön. Teippasin lentolehtiset sähkökaappeihin ja muille tasaisille pinnoille. Enimmäkseen osallistujat vaan sattuiivat olemaan juuri silloin paikalla.

Pyysin ihmisiä muovailemaan kasvoja erivärisistä savimöhkäleistä. Olin hankkinut paikalle valkoista, punaista ja mustaa savea. Keräsin kasvoja kolmen viikon ajan, ja sain niitä yhteensä kasaan noin 200 kappaletta. Valmiit työt poltettiin kivikoviksi, ja sommittelin ne puiselle levyille vierien vierien. Lopulta taulu ruuvattiin kioskin seinälle kaikkien nähtäväksi, ja se on nyt siellä yöt ja päivät.

Opinnäytetyössä tutkittiin kysymystä ilahduttaako luova tekeminen ihmisiä käyttäen menetelminä osallistuvaa havainnointia ja kyselylomaketta. Aineisto analysoitiin manuaalisesti ja tuloksista tehtiin prosentuaalisia kaavioita.

Naamataulun tekemisen teoreettisena perustana on yhteisötaide ja sosiokulttuurinen innostaminen. Näistä kahdesta aiheesta on kerätty ajatuksia ja teoriapohjaa omalle projektille. Molemmat aiheet liittyvät vahvasti toisiinsa ja kulkevat näin hyvin käsi kädessä. Ensin käsittelen hieman sosiokulttuurista innostamista ja laajemmin yhteisötaidetta. Mielestäni kioski on itsessään teos, joka edustaa molempia teorioita, ja naamatauluprojekti on yksi näkyvä osa sen seinällä.

2 KISKAMEININKIÄ

Missä ollaan, mikä maa. Seuraavassa kerron opinnäytetyön taustoista. Millaisessa ympäristössä yhteisteos tehdään ja millä meiningillä? Kuvailen lyhyesti Käpylää ja vähän enemmän lippakioskeja ja erityisesti Käpylän lippakioskia. Viimeisessä alaluvussa selviää opinnäytetyön tavoitteet.

2.1 Käpylä – hymykuoppa Helsingin poskessa

Käpylä on muutaman tuhannen asukkaan kaupunginosa Helsingissä. Se on värikäs alue, niin rakennusten kuin ihmistenkin puolesta. Käpylän vanhin rakennettu osa on puutarhakaupunkiaatteen pohjalta suunniteltu, Pohjolankadun molemmin puolin 1920-luvulla rakennettu puutaloalue, Puu-Käpylä. Ajatuksena oli rakentaa edullisia, helpporakenteisia puutaloja kaupungin asuntopulan helpottamiseksi. Puutarhakaupunkiaatteen mukaan täysipainoiseen asumiseen vaaditaan tilaa sekä sisällä että ulkona, asuinhuoneet ja omaa pihaa. Vasta tällainen asuminen tyydyttää ihmistä niin, että hän viihtyy ja hoitaa asumustaan eikä vain kuluta sitä. (Tuomela 1987, 16.) Taloista tuli kaksikerroksisia, ja niihin mahtui monta perhettä. Jokaista asuntoa kohtaan annettiin asukkaille myös hoidettavaksi maa-alue, jossa kukin sai viljellä mitä halusi. Käpylä on tunnettu vihreydestään ja välittömästä yhteydestä luontoon. Taloja on monen värisiä, ja kadut kiemurtelevat niiden välistä. Myöhemmin alueelle rakennettiin osuuskunnan puutaloja sekä yksityisiä puisia omakotitaloja ja viimeisenä rakennettiin isot kiviset kerrostalot. (Tuomela 1987, 16, 17, 23.)

KUVA 1 Pohjolankadulta, lippakioski sijaitsee sen päässä. Ylen arkisto

Käpylä on aina ollut perheiden suosima kaupunginosa. Osa asunnoista on edullisia kaupungin vuokra-asuntoja, joissa asuu vähemmällä varalla toimeentulevaa väestöä, ja osa asunnoista on yksityisiä. Käpylän yksityisomistuksessa olevat asunnot ovat melko arvokkaita. Käpylässä on monta vanhainkotia, sairaala ja joitakin kuntoutusyksiköjä. Alueella asuu siis eri yhteiskuntaluokista tulevia ihmisiä.

2.2 Lippakioskit

Lippakioskit rakennettiin kahdessa aallossa Helsingin olympialaisia varten. Alun perin olympialaiset piti järjestää 1930-luvulla, ja siinä uskossa rakennettiin myös Käpylään lippakioski vuonna 1937. Edestä puolipyöreän lippakioskin on suunnitellut Helsingin kupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Sodan vuoksi olympialaiset kuitenkin lykättiin vuoteen 1952, ja siihen mennessä rakennettiin kaupunkiin toinen aalto lippakioskeja. (Mäkinen 2003, 35, 42, 44) Moni kaupunginosa sai oman kioskinsa, ja niistä tuli ihmisten kohtauspaiikkoja.

Helsingin kaupunki antaa tyhjiä kioskeja vuokralle innokkaiden ihmisten käyttöön. Lähinnä ne on tarkoitettu virvoitusjuomamyymälöiksi tai vastaaviksi, mutta viime kädessä vuokralaiset tekevät kioskistaan omanlaisen luomuksensa. Käpylän lippakioski oli ollut muutamia vuosia tyhjiällä, kunnes 2010 kesällä se avattiin swingin sävelien siivittämänä. Myös Käpylän lippakioskissa on toiminut lukuisia yrittäjiä vuosien saatossa, mutta tämänhetkiselällä kokoonpanolla se on siis toiminut kaksi vuotta.

2.3 Käpylän lippakioski

KUVA 2 Käpylän lippakioski (Kuva – Gemma Clarke)

Käpylän lippakioski on keltainen pieni puinen kiosk. Se sijaitsee puiston kulmalla Pohjolankadun ja Kullervonkadun risteyksessä, keskeisellä paikalla Käpylässä. Kioskin edessä on vilkas liikenneympyrä ja raitiovaunun pääte pysäkki. Se on yksi Helsingin kymmenistä lippakioskeista, mutta erityistä siinä on se, että ystäväni Otto Samola ja minä pidämme kavereidemme kanssa kioskissa kahvilaa.

Tämän päivän Käpylän lippakioski tarjoaa reiluja tuotteita kohtuulliseen hintaan. Tuotteet pyritään pitämään mahdollisimman tuoreina ja

löytämään ne suhteellisen läheltä. Kahvi haetaan helsinkiläiseltä pienpaahitimolta, ja käsintehty jäätelö tuodaan Espoosta. Kioskilta saa toisinaan myös tuoreita perinteisiä leivonnaisia, jotka toimitetaan paikan päälle kolmesti viikossa. Sen lisäksi kioskillä on vanhanajan limonadeja sekä luomulakritsia. Kioskin astiat ja lähes kaikki muukin irtaimisto on kierrätettyä ja useimmiten vanhaa.

Kioskilla on muutama pöytä kadulla ja puistossa puun alla. Kaarevan baaritiskin eteen voi myös istahtaa jakkaralle. Joskus aurinkoisena päivänä puuhun on kiinnitetty riippumatto, ja toisinaan taustalla soi musiikki. Kioskilla on vapaa tunnelma ja tilaa jokaiselle.

Kahden vuoden aikana Käpylän lippakioskista on tullut suosittu ja tärkeä kohtausta paikka kaupunginosan asukkaille. Saattaa paikalle ilmestyä joku hieman kauempaakin, mutta enimmäkseen kioskillä käy lähiseudun asukkaita vauvasta vaariin. Asiakaskunta on laaja ja kirjava.

Kesäisin kioskin porukka järjestää yhtä sun toista ohjelmaa ja toimintaa kioskillä ja viereisessä puistossa. Muun muassa kahdesti kuussa järjestetään kaikille avoimia ja ilmaisia puistokirppiksiä. Siellä voi kuka tahansa myydä ja ostaa mitä tahansa. Sunnuntaisin järjestetään brunseja, jotka ovat toimineet nyyttäriperiaatteella. Jokainen voi täydentää ja tyhjentää yhteistä pöytää omantuntonsa mukaisesti. Satunnaisesti paikalle ilmestyy joku soittamaan musiikkia. Tapahtumat ovat keränneet paljon ihmisiä yhteen ja olleet kaikin puolin onnistuneita.

Paikassa on kapasiteettia vaikka mihin, kun vain ryhtyy tekemään - mitä tahansa tapahtumia ja tekemistä. Käpylän seudun asukkaat ovat hyvin aktiivisia osallistumaan, eikä kylällä ole vastaavaa kohtausta paikkaa ennestään, joten tuntuu, että kaikennäköiselle kulttuuriselle vapaa-ajantoiminnalle on tilausta. On vain mielikuvitus rajana.

2.4 Yhteisen teoksen tavoitteet kioskilla

Opinnäytetyö on tehty Käpylän lippakioskille. Kioskilla on pitkään pohdittu, miten saisi ihmisiä jättämään oman kädenjälkensä esille. Näin jokainen voisi osallistua yhteisen paikan koristamiseen ja sitä kautta tuntee paikan omakseen. Kioskin pitäjien tavoitteena on ollut, että kioski kuuluu kaikille ja kioskinpitäjät olisivat vain mahdollistamassa sen toimintaa. Yhteisen teoksen tekeminen tuo ihmisiä yhteen, niin tekemisen kuin tunteen myötä.

Keraamisen yhteisteoksen Naamataulun tavoitteena on saada ohikulkijoita ja kioskilla kävijöitä osallistumaan ja innostumaan tekemisestä. Jokainen osallistuja saa palan savea, ja heitä pyydetään muovailemaan siitä kasvot kioskin seinälle. Valmiista kasvoista tehdään yhtenäisen teos, ja se ripustetaan ihmisten iloksi kioskin seinälle koko syksyksi. Toinen projektin tavoite on järjestää yhteisen tekemisen myötä lähiseudun asukkaille mahdollisuus tavata muita oman yhteisön jäseniä.

Opinnäytetyöni toiveena oli yllättää ihmisiä ja saada heidät poikkeamaan rutiineistaan, heittäytymään luovaan prosessiin ja tekemään jotain, johon eivät olleet tottuneet. Samalla tutkittiin ihmisten reaktioita ja suhtautumista käsillä tekemiseen. Tekemisen aikana havainnoitiin ihmisten reaktioita ennen tekemistä, sen aikana ja sen jälkeen. Tekemisen aikana voisi tutkia monia eri seikkoja, mutta halusin keskittyä tutkimuksessa ja osallistujissa minun mielestäni olennaisimpaan, siihen miten he kokevat luovan tekemisen, ja erityisesti siihen, ilahduttaako se heitä.

Keskeisinä käsitteinä opinnäytetyössä ovat lippakioski, yhteisötaide, sosiokulttuurinen innostaminen ja ilahtuminen.

KUVA 3 Tekeminen alkoi lasten kanssa (kuva Teemu Lehmusruus)

3 SOSIOKULTTUURINEN INNOSTAMINEN

Me olemme kaikki samassa veneessä. Vene tuntuu välillä vaan niin suurelta, ettei aina muista sitä. Ja sen sisälle mahtuu muitakin veneitä, pienempiä yhteisöjä, kyliä, kaupunkeja ja valtioita, niin emme aina muista, että elämme yhdessä samaa elämää. Sosiokulttuurinen innostaminen on ajatus siitä, että saatettaisiin ihmisiä tekemään yhdessä asioita oman yhteisön kehittymisen ja viihtyvyyden puolesta ja näin ymmärrettäisiin, että olemme osa suurempaa kokonaisuutta.

3.1 Innostamisen teoria ja aate

1900-luvulla Ranskassa on kehittynyt sosiokulttuurisen innostamisen teoria ja aate, jonka ajatuksena on herättää ihmisten tietoisuutta, organisoida toimintaa ja saada ihmiset liikkeelle. Kaikkien määritelmien ytimessä on ajatus, että innostaminen on tapa elähdyttää ihmisten herkimisen ja itsetoteutuksen prosessia. Innostaminen suuntautuu sosiaalisen kommunikaation edistämiseen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja subjekti - subjekti-suhteen kehittämiseen. Sen avulla pyritään luomaan sosiaalisen transformaation mahdollistavia tilanteita eli parantamaan ihmisten elämänlaatua. (Kurki 2000, 19.)

Samalla innostamisen keskeisiä tavoitteita on, että ihmiset tulevat tietoisiksi historiallisesta roolistaan yhteisössään, yhteiskunnassaan ja maailmassa. He huomaavat, miten heidän toimintansa omassa arjessaan ja lähiyhteisössään liittyy laajempaan yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Toisin sanoen innostaminen on kaikkien niiden toimenpiteiden yhdistelmä, jotka luovat sellaisia osallistumisen prosesseja, joissa ihmiset kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi yhteisöissään. (Kurki 2000, 20.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on ihmisten elämänlaadun kehittymiseen liittyvien, osallistuvaan pedagogiikkaan perustuvien sosiaalisten käytäntöjen yhdistelmä. Ezequiel Ander-Eggin mukaan käytäntöjen lopullinen tavoite on edistää ihmisten omaa osallistumista kulttuuriseen kehitykseensä luomalla tilanteita ja mahdollisuuksia ihmisten väliselle kommunikaatiolle ja vuorovaikutukselle. (Kurki 2000, 21.)

3.2 Innostamisen tavoitteet

Madridilaisen Complutensen yliopiston professori J. V. Merinon (1997, 31) mukaan innostamisella on kaksi päätavoitetta. Ensinnäkin sen avulla ”herätetään henkiin elämää siellä, missä sitä ole”, luodaan liikettä, huolestuneisuutta, levottomuutta ja tuetaan aloitteellisuutta, asioiden täytäntöönpanoa, itsenäistä toimintaa ja vastuunantoa. Tämä on erityisesti ammatillisen innostajan haastava tehtävä. Toinen tavoite on ”tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka jo ovat olemassa”, vaikka ne olisivatkin heikot ja tiedostamattomat. Motivoidaan, herätetään, vahvistetaan ja

koordinoidaan yksilöiden ja ryhmien kykyjä ja voimia sekä heidän osallistumisestaan sosiaaliseen, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan. Viimeksi mainittu tavoite eli olemassa olevien kykyjen tukeminen ja mobilisoituminen voi olla myös vapaaehtoistyöntekijän aluetta, vaikka toisaalta molemmat tendenssit näkyvät kaikessa innostamisen toiminnassa. (Kurki 2000, 23.)

3.3 Innostamisesta ilahtumiseen

Ilahtumisella tarkoitan tässä opinnäytetyössä sitä, kun tulee hyvälle tuulelle. Hymyilyttää, tai jopa naurattaa. On hyvä tunne sisällä ja on iloinen. Ajatukset pääsevät virtaamaan vapaasti, ja mieli tuntuu kevyeltä. Sitä tarkoitan tässä työssä ilahtumisella. Miten se sitten näkyy eri osallistujissa, on toinen juttu. Mutta aion tutkia mahdollisimman yksinkertaisesti tätä asiaa tarkkailemalla osallistujien kasvoja ja eleitä. Silmistä näkee paljon, ja harvoin kasvot valehtelevat. Ja kun joku on oikeasti ilahtunut, niin ei sitä voi peitelläkään.

KUVA 4 Valmiita kasvoja (kuva Teemu Lehmusruusu)

3.4 Keitä on tarkoitus innostaa?

Naamataulun tekemiseen olivat tervetulleita kaikki ohikulkijat ja kioskilla kävijät. Suurin osa kioskin asiakkaista on yleensä lähiseudun asukkaita, joten projekti tehtiin lähiseudun ihmisten kanssa. Yhteisö, jonka kanssa työskentelen, on vaikea määritellä, mutta sanottakoon suurin piirtein sen koostuneen Käpylän, Oulunkylän ja Koskelan asukkaista. Tämänkaltaisessa projektissa on vaikea määritellä osallistujia heidän kotipaikkakuntansa mukaan tai minkään muunkaan tekijän mukaan. Tekemisen yhteydessä teetin osallistujille kyselyä ja samalla kysyin, mistä kukin oli saapunut, kartoittaakseni vähän osallistujien alkuperää. Tokkopa silläkään niin väliä.

Kun Naamataulua tehdään yhdessä, niin osallistujat ehkä huomaavat olevansa osa isompaa kokonaisuutta, ja sitä kautta tunne yhteenkuuluvuudesta voi kasvaa. Jokainen osallistuja pääsee myös tekemään jotain näkyvää ja tärkeää ja lopulta näkemään oman yhteisen teoksen valmiina seinällä. Se kasvattaa omanarvontuntoa ja itseluottamusta. Tarkoituksena on yhdistää ihmisiä ja saada jokainen tuntemaan olevansa tärkeä.

4 YHTEISÖTAIDE

Tuoda ihmisiä yhteen. Koristella ympäristöä. Tehdä jotain yhdessä. Tutustua naapureihin. Tuntee kuuluvansa johonkin paikkaan tai porukkaan. Merkitä omaa aluettaan. Jättää jälkensä esille. Tehdä omasta ympäristöstä hauskempi, kauniimpi ja vapaampi paikka olla. Rikkoa rajoja. Onnistua ja epäonnistua yhdessä. Kasvaa. Elää hetki yhdessä. Asioita, joita mieleeni tulee, kun ajattelen, mitä yhteisötaide voi olla. Pieniä asioita, jotka vaativat silti paljon työtä tullakseen isoiksi ja todellisiksi. Kun yhteisö tekee taidetta yhdessä, se on yhteisötaidetta.

”Yhteisötaide on 1990-luvun taiteen suuntaus. Taidetta tehdään jonkin yhteisön ehdoilla, yhteisön jäsenten kanssa ja se tehdään heitä varten. Yhteisötaide toteutetaan yleensä projekteina, tapahtumina tai työpajoina.” Näin määrittelee teeman tämän päivän tietosanakirja Wikipedia. Taiteilija on tapahtuman, teoksen tai ilmiön tuottaja tai ohjaaja. Tietosanakirjan mukaan yhteisötaide on sukua ympäristötaiteelle ja performanssille, jotka molemmat pyrkivät usein pois taidegallerioista ja taidemuseoista. Taiteenalasta on käytetty myös nimityksiä osallistuva taide ja sosiaalinen taide. Yhtymäkohtia yhteisötaiteelle voisivat olla myös taidesosiologia ja taidekasvatus. Yhteisötaiteen tuloksia kutsutaan yhteisötaideteoksiksi tai yhteisöteoksiksi. (Wikipedia 2011.) Suomalaisen yhteisötaiteen uranuurtajan Lea Kantosen (2005, 49) mukaan yhteisötaide on yhdessä tekemisen taidetta, dialogia, jossa yhteistyön osapuolet käyvät taiteen välityksellä keskustelua jostain tärkeänä pitämästään aiheesta.

Suomen kielellä yhteisöllisestä ja sosiaalisesta taiteesta käytetään usein nimitystä yhteisötaide, mutta myös käsitteet uusi julkinen taide, poliittinen taide, sosiaalinen taide, sosiaalisesti sitoutunut taide, aktivistitaide, uusi yhteisötaide, keskustelutaide ja performatiivinen taide ovat käytössä. Termejä käytetään osittain toistensa synonyymeinä, mutta toisinaan niiden välillä halutaan osoittaa merkityseroja. (Kantonen 2005, 51-54.)

4.1 Yhteisötaiteen tekeminen ja muodot

Sen sijaan, että taiteilija toteuttaisi itseään yksin ateljeessaan, yhteisötaiteessa hän tekeekin sen yhdessä koko yhteisön kanssa. Yhteisötaiteen tekijän ei tarvitse olla taitelija, niin kuin ei taiteen tekijänkään tarvitse olla taiteilija tehdäkseen taidetta. Yhteisötaidetta voi tehdä kuka tahansa, jolla on jokin visio ja tarpeeksi voimaa toteuttaakseen sen. Tarvitaan siis yksi tai useampi innostunut ihminen suunnittelemaan, luomaan ja tartuttamaan innostusta myös muihin ympärillä oleviin. Näin saadaan mukaan koko yhteisö tai ainakin osa siitä. Lisäksi tarvitaan osallistujia sekä yhteisötaiteen tekijä aktivoimaan heidät toimimaan yhdessä.

Yhtenä yhteisötaiteen edelläkävijänä voidaan pitää erästä saksalaista herraa, Joseph Beuys nimeltään, joka loi 1960-luvulla käsitteen

yteiskunnallinen kuvanveisto (saks. Die Soziale Plastik). Hän toteutti teoksen 7000 tammea, jossa istutettiin puita Kasselin kaupunkiin, Saksassa vuonna 1982. (Wikipedia 2011.) Yhteisöteokset voivat olla hyvinkin maanläheisiä ja luonnollisia asioita.

Käpylän asukaskahvilan johtaja Heikki Takkinen kertoi asuinalueella tehdyistä yhteisötaideprojekteista. Kerran asukaskahvilalle lahjoitettiin 6000 kukkasipulia. Kukat päätettiin istuttaa viereisen koulun pihalle, ja kahvilan porukka kutsui erään koululaisten erityisluokan suunnittelemaan yhdessä kukkaistutusten värikuvioita. Oppilaat olivat kuulemma todella innoissaan päästessään itse suunnittelemaan ja muokkaamaan ympäristöönsä. Takkisen mielestä on erityisen tärkeää, että teoksen tekijät pääsivät myös osallistumaan suunnitteluun ja koko projektin toteuttamiseen alusta loppuun. Noin kymmenen vuotta sitten Käpylässä tehtiin myös toinen yhteisötaideprojekti, joka onnistui erinomaisesti. Käpylän yhteiskoulun viereiseen rakennukseen oli tulossa suuri remontti, jonka vuoksi rakennuksen julkisivu oli eristettävä kaksimetrisillä vanerilevyillä. Koulun viereinen maalikauppa oli velvoitettu maalaamaan nämä levyt. Asukaskahvilan porukka yhdessä koulun kanssa tuumivat, että koulun oppilaat voisivat yhdessä maalata kaikki levyt ja näin tehdä niistä omannäköisiä. Sattumalta toisesta läheltä olevan talon kellarista löytyi tyhjä työskentelytila ja maalitkin saatiin lahjaksi maalikaupasta. Kaikki järjestyi kuin ihmeen kaupalla, eikä projektin kustannuksiin mennyt yhtään rahaa. Lopulta jokainen pääsi maalaamaan oman taulun, ja niihin tehtiin ystävien kuvia. Jokaiseen tauluun maalattiin yksi iso hahmo, jonka kädet suunniteltiin tulevan suurin piirtein samalle korkeudelle keskenään muiden kanssa. Valmiissa yhteisteoksessa kaikki taulujen hahmot seisoivat ringissä remontoitavan rakennuksen ympärillä käsi kädessä. Taulujen maalaamiseen osallistui myös alueen vanhuksia ja muita aikuisia. (Takkinen 2011.)

Kuvataiteen lehtori Mirja Hiltunen on toteuttanut yhteisötaideprojekteina Lapissa esimerkiksi yhteisiä lumi- ja jääveistoksia. Tulikettu-projektissa luotiin lumesta muun muassa yksi jättiläismäinen kettu. Veistoksen tekemiseen osallistuivat paikalliset nuoret ja aikuiset sekä ulkopaikkakuntalaisia opiskelijoita. Hiltunen on kirjoittanut aiheesta artikkelin Yhteisöllinen taidekasvatus toimijana ja toiminnan tilana. Siinä hän kuvailee yhteisöllistä taidetoimintaa aktiivisena ja muutokseen pyrkivänä. Sitä voidaankin tarkastella aktivistisena taiteena, joka nostaa esiin kysymyksiä julkisen tilan käytöstä sosiopoliittisen ja kulttuurisen tilan osoittamisessa. Taide voi osallistaa yhteisöä tai yleisöä sosiaalisen muutoksen aikaansaamiseksi. Aktivistisessa taiteessa yhdistyy erilaisten taiteilijoiden ja organisaatioiden yhteistyö, tutkimustoiminta, taidemaailman ulkopuolisten asiantuntijoiden liittäminen yleisön tai yhteisön osallistamiseen. (Hiltunen 2007, 11.)

Hiltunen kertoo artikkelissaan, että yhteisötaide määrittyy vasta valitun kohdeyleisön tai kanssatoimijoiden kautta. Kyse on heidän mukanaolostaan, läsnäolostaan ja lähtökohdistaan taiteen sisältönä sekä aktiivisesta roolista taiteen tapahtumisessa. Yhteisötaideprojekti-

toiminnalle on ominaista avoin luonne, eikä kaikkea suunniteltua voida lyödä lukkoon. Hiltusen projekteissa avoin luonne on aiheuttanut toisinaan myös epävarmuuden tunteita projektiin osallistujille. Yhteisötaiteen edellyttäviä asioita ovat analysointitaidot, sosiaaliset ja organisatoriset kyvyt, yhteiskunnallisten organisaatioiden ja rakenteiden tuntemus sekä yhteistyökykyisyys. (Hiltunen 2007, 1-2.)

4.2 Yhteisötaiteen tavoitteet ja merkitys – miksi sitä tehdään?

Miksi tehdään yhteisötaidetta? Mitä yhteisöllisellä taidekasvatuksella pyritään saamaan aikaan? Onko siitä mitään hyötyä? Onko siinä mitään järkeä?

Yhteisöllistä taidekasvatusta voidaan katsoa monesta eri suunnasta, jolloin ilmiöstä piirtyy esiin valitun näkökulman valossa erilaisia tasoja. Yhteisöllisen, taiteellisen tai kasvatuksellisen lähtökohdan lisäksi voidaan painottaa yksilöä, ryhmien välisiä kysymyksiä, instituutioita tai yhteiskunnallisia rakenteita. (Hiltunen 2007, 1.)

Yhteisötaiteen tavoitteet ja merkitykset ovat projektikohtaisia, mutta joitain yhteisiä tavoitteita ja merkityksiä niillä varmasti on. Yhteisöön ja sen yhdistämiseen liittyvät tavoitteet ovat samantyyppisiä keskenään, kun puhutaan yhteisötaiteesta. On taas toinen juttu, mitä teemaa halutaan nostaa esille ja mikä merkitys halutaan sille antaa. Jos tehdään vaikka kierrätysteemalla yhteinen veistos kaikesta romusta, niin siinä voisi kuvitella olevan taustalla ympäristökasvatuksellisia tavoitteita. Käsittääkseni yhteisötaideprojektit perustuvat usein itse tekemiseen hienon lopputuloksen tai tuotoksen sijaan. Tärkeänä pidetään tekemisen aikana tapahtuvia asioita, kuten ihmisten välisiä kohtaamisia ja heidän saamiaan kokemuksia. Tekemisellä aikaan saatu konkreettinen tuotos tulee siinä ohessa, ja lopuksi se jää jokaiselle muistoksi kokemuksista. Niin ainakin itse näen asioiden tärkeysjärjestyksen Naamataulussa.

Puhuessaan yhteisöllisestä taidekasvatuksesta Hiltunen sanoo sen olevan monien sektorien välistä toimintaa, joka pyrkii aktivoimaan paikallisia ihmisiä ja yhteisöjä löytämään taiteen kautta omat vahvuutensa, yhteisöllisyyden ja luottamuksen. Toiminnassa mahdollistuu lisäksi erikäisten ja eri kulttuurisista taustoista lähtöisin olevien ihmisten vuoropuhelu. Yhteisöllisessä taidekasvatuksessa, samoin kuin yhteisötaiteessa, keskeistä on kuitenkin taiteen kautta tapahtuva yksilön ja yhteisön voimaantuminen ja emansipaatio, jota voidaan kutsua myös kasvamiseksi. (Hiltunen 2007, 1.) Yhteisötaiteen yksi tehtävä on siis luoda tilanteita, jossa ihmiset voisivat kohdata toisiaan. Hiltunen kertoo taidekasvatusprosessien olevan hitaita, mutta taide toimii ja taidekasvatushankkeiden myötä osallisissa voidaan nähdä ajattelun ja toiminnan hienovaraista muuntumista: innostumista ja voimaantumista. Yhteisöllisestä taidekasvatuksesta on kehittymässä Lapissa varteenotettava aktiivinen toimija, ei pelkästään arvokas pehmeä vaihtoehto. (Hiltunen 2007, 18.)

Kaikki ihmisiä yhdistävä toiminta on aina tervetullutta tämän päivän yksilökeskeisessä yhteisössä, jossa elämme. Se, että työskennellään yhteistyössä saman päämäärän puolesta, saa ihmiset yhdistymään ja tuntemaan toisiaan paremmin. Se voi olla taiteellinen yhteisoprojekti tai jotain muuta. Yhteinen tekeminen saa ihmiset ymmärtämään olevansa osa suurempaa kokonaisuutta eivätkä vain yksilöitä muiden seassa. Yhteistyössä toimiminen voi myös vähentää muodostuneita ennakkokäsityksiä ja ennakkoluuloja oman lähialueen kanssaeläjistä sekä madaltaa kynnystä jatkaa yhteistyötä myöhemminkin. Yhteisötaitelija Lea Kantonen kertookin nettihaastattelussaan, että hänen ja hänen miehensä Pekka Kantosen ohjaamien koululaisprojektien tärkeimpänä tavoitteena on ollut lisätä erilaisten nuorisoryhmien keskinäistä suvaitsevaisuutta sekä hälventää stereotyyppioita ja ennakkoluuloja (Mustekala 2011).

4.3 Ohjaamisen näkökulma, taiteilijan rooli

Jos katsotaan yhteisötaitetta ohjaajan näkökulmasta, saattaa se näyttäytyä hyvinkin haastavana. Ohjaajalta vaaditaan kokonaisuuden hahmottamiskykyä ja isojenkin ihmismassojen ohjaamistaitoa. Kaikki riippuu tietenkin projektin laajuudesta ja osallistujien lukumäärästä. Voi olla, että monet osallistujat osallistuvat myös suunnitteluun ja alusta loppuun kokonaisuuden luomiseen, mutta silti ohjaajan täytyy osata ohjata myös heitä työstämisen alkuun.

Taiteen tohtori Lea Kantonen kertoo väitöskirjassaan yhteisötaitelijan työskentelystä:

Perinteinen käsitys taiteilijasta taiteen tekijänä, taideteoksesta taiteilijan työskentelyn julkisena lopputuloksena ja yleisöstä, jolla on mahdollisuus tarkastella taidetta esimerkiksi taidemuseossa, on rikottu. Yhteisötaitelija sitoutuu työskentelemään jonkin yleisöryhmän kanssa ja samalla kiinnittää koko yhteisön ja laajemman yleisön huomion asiaan, joka on valittu työskentelyn aiheeksi. Yleisöllä voidaan yhteisötaieteessa tarkoittaa sekä ihmisryhmää, joka osallistuu yhteistyön tekemiseen että ihmisryhmää, joka tulee katsomaan yhteistyön tuloksia. Taideteos on jotain, jota syntyy yhteistyön tuloksena, mutta jo yhteistyö sinänsä voidaan määrittellä taiteeksi. (Kantonen 2005, 49.)

Lopullista teosta ei voida määrittää etukäteen, koska kaikki riippuu osallistujista. Ohjaaja tai taitelija voi asettaa tehtävälle työlle jotkin raamit tai yrittää ohjata teosta johonkin haluamaansa suuntaan, mutta itse lopputulos on aina sattumanvarainen. Yhteisötaitteen ohjaajan on annettava tilaa ja mahdollistettava luovuuden käyttö myös osallistujille. Ohjaavan taiteilijan on hellitettävä omaa näkemystään tehtävästä teoksesta jo alkuunsa ja luotettava yhteisön voimaan. Yhteisteosta ei voida puskea väkisin johonkin omaan kauniina pitämään muottiin, vaan siitä tulee monien käsien tekemän näköinen lopputulos.

Taiteilijat haluavat luultavasti aina tehdä oman näköisiään teoksia. Yhteisötaiteessa heidän vapautensa on valita käytettävät materiaalit ja miettiä toteutustapa, antaa teokselle aihe ja tehdä ikään kuin ääriivivat piirustukselle, jonka kaikki osallistujat saavat värittää. Taiteilija voi antaa joitain vinkkejä, miten värittäminen kannattaisi hänen mielestään tehdä ja millä väreillä, mutta osallistujat lopulta päättävät ja tekevät värityksen niin, kuin se heiltä parhaiten luonnistuu. Taitelijan on astuttava vähän sivuun omasta tekijänroolistaan ja asetuttava enemmän ohjaajan puolelle. Hän voi olla sellainen vaikuttava taustahahmo, joka levittää innostusta muihin ja motivoi osallistujia tekemään parhaansa.

KUVA 5 Touhu – (kuva Teemu Lehmusruus)

Joissakin yhteisötaideprojekteissa taiteilija pysyy koko prosessin ajan auktoriteettina: hän on projektin alullepanija, keskustelujen koordinoija ja tulosten esittäjä ja hän pyrkii ohjaamaan myös merkityksen muodostumista. Toisissa projekteissa taiteilija pitää merkityksen avoimena koko prosessin ajan. Kantosen mielestä joidenkin yleisöryhmien kanssa on mielekästä toimia auktoriteettina ja ohjata lopputuloksen rakentamista. Esimerkiksi pienille lapsille ei voi antaa vastuuta pitkäjänteisestä työn organisoinnista ja julkisen teoksen suunnittelusta. (Mustekala 2011.)

Ohjaajan rooli yhteisötaiteessa voi olla hyvinkin moninainen eikä liittyä vain innostamiseen ja ohjaamiseen. Yhteisötaideprojekteja tehnyt Annika Lintervo esimerkiksi kertoo, että yhteisötaidetyöpajoissa hänen oma roolinsa oli ohjaaja, kuvataiteilija, innostaja, tutkija ja myös reporteri (Yhteisötaide 2011). Ohjaajan rooli voi vaihtua siis moneen muuhunkin tilanteen niin vaatiessa.

4.4 Haasteet ohjaamisessa ja pedagoginen näkökulma

Yhteisötaiteen ohjaamisessa yhtenä haasteena on ennalta-arvaamattomuus. Ohjaajan on mahdotonta varautua minkään tietyn ihmisryhmän ohjaamiseen, mikäli projekti on avoin kaikille. Paikalle voi saapua

aikuisia, nuoria sekä lapsia, kaiken ikäisiä ja näköisiä ihmisiä. Haasteena on myös itse ohjaaminen, jos tilanne on avoin eikä ole mitään selkeää ryhmää. Jos ihmiset tulevat ja menevät miten sattuu, on ryhmän hallinta kokonaisuudessaan hyvin haastavaa. Näitä asioita tulisi pohtia ennen tilanteen ohjaamista.

Yhteisötaiteen toisena haasteena on kysymys siitä, miten katsoja voi kiinnostua nykytaiteesta ja saada sen liitettyä osaksi kiireistä elämäänsä. Haasteena on myös, miten saada ihmiset kiinnostumaan omista tarinoistaan ja lähiympäristöstään niin, että ne voisivat lisätä merkityksellisyyden tunnetta ja kohentaa näin elämänlaatua. (Haapala 1999, 79-81.)

Niin yhteisötaide kuin nykytaidekin tulisi esittää ihmisille yksinkertaisena luonnollisena asiana. Usein taideprojektit, näyttelyt ja museot ovat tekemisissä niin korkealentoisen esittämisen kanssa, ettei tavallinen kulkija jaksa siitä edes kiinnostua. Taide ja luova ilmaisu tuntuu välillä karanteen käsistä ja vieraantuneen kansasta. Yhteisötaiteessa nimenomaan taide tulisi tuoda ihmisten lähelle jotenkin helposti lähestyttävänä ja hauskana asiana, jos on tarkoituksena, että kuka tahansa voi sen tekemiseen osallistua. On luotava tunne, että kaikki osaavat ja saavat olla luovia, ei pelkästään taiteilijat.

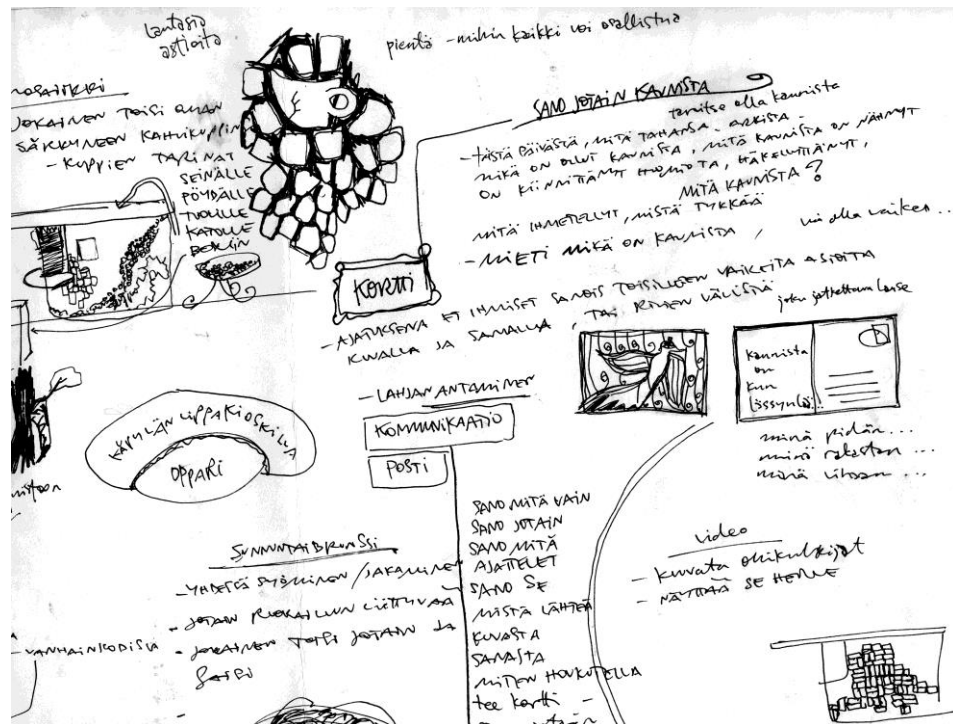
Yhteisötaiteen avulla voidaan opettaa monia asioita. Pelkästään se, että joutuu tai pääsee työskentelemään erilaisten ihmisten kanssa, opettaa aina jotain. Voi oppia ainakin työskentelemään ryhmässä tai satunnaisten ohikulkijoiden kanssa. Tutustuttuaan muihin projektiin osallistuviin oppii ehkä suhtautumaan ennestään vieraisiin ihmisiin varauksettomammin ja avoimemmin. Kommunikointitaidot kehittyvät yhdessä työskennellessä. Itse työskentelyn kautta voidaan opettaa uusia tekniikoita ja uusien materiaalien kanssa toimimista. Aiheen valinnan kautta voidaan vaikuttaa siihen, mikä asia nostetaan pöydälle ja mitä halutaan korostaa. Voidaan opettaa aiheen kautta esimerkiksi kunnioittamaan luontoa. Otetaan käyttöön sellaiset työtavat ja materiaalit, jotka soveltuvat aiheeseen ja samalla kerrotaan syitä siihen. On monia teitä ja monia tärkeitä asioita.

Yhteisötaide on paljon enemmän kuin yhteisö, joka tekee taidetta.

5 NAAMATAULUN TEKEMINEN ALUSTA LOPPUUN

Yhteisteoksen tekeminen kioskilla oli lopulta yllättävän iso projekti. Tekemisen suunnittelussa kesti noin vuosi, mutta kun materiaalit ja työtavat olivat selkiytyneet mielessä, niin työ lähti etenemään nopeasti. Silti luovan työn tekeminen vie usein ainakin itseltäni aikaa, eikä sitä ole hyvä kiireellä tehdäkään. Toisinaan työ eteni vauhdilla, ja toisinaan se saattoi jäädä odottamaan viikoksi, jos toiseksi. Samaan aikaan, kun tein opinnäytetyötä, tein myös muita töitä. Suoritin työharjoittelua ja pyöräitimme kahvilaa kioskilla. Ja lisäksi yritin olla myös mahdollisimman paljon kotona uuden perheenjäsenen kanssa. Valmista työtä katsellessa ei välttämättä tule ajatelleeksi, miten paljon sen tekemisessä on ollut hommaa.

5.1 Ideointi ja suunnittelu

KUVA 6 Ensimmäinen ideapaperi kevät 2011

Kaikki alkoi ideoinnista. Aloin jo pari vuotta sitten miettiä, mikä voisi olla sellainen suhteellisen helposti toteutettavissa oleva yhteisjuttu, jonka voisi tehdä kioskilla ja jättää sen esille ihmisten katseltavaksi. Yritin keksiä, miten ihmiset voisivat muokata elinympäristöään ja näin tuntea sen enemmän omakseen. Ensimmäisen kioskikesän aikana olin jo ehtinyt miettiä vaikka mitä. Yksi vahva ajatus oli mosaiikkiseinän tai pöytien tekeminen, mutta se olisi ollut liian vaikeata toteuttaa terävien kaakelikulmien vuoksi. Ehdin jo kuitenkin hakea Arabian tehtaalta rikkoontuneita lautasia edellisenä kesänä. Toinen ajatus, joka eli pitkään mielessäni, oli

postikorttien tekeminen ja niiden lähettäminen rakkaille ihmisille. Ajatuksena siinä oli, että ihmiset miettivät, mikä on elämässä oikeasti tärkeitä, ja kertoisivat sen jollekin itselleen tärkeälle ihmiselle.

En välttämättä aina aktiivisesti suunnitellut ja miettinyt, että mitähän sitä voisi kioskilla tehdä, mutta aina silloin tällöin vastaavanlaiset ajatukset kävivät mielessäni. Suunnittelu myös vaatii aikaa ja tilaa, jotta ajatukset voivat muotoutua mielessä. Niitä pitää hautoa ja pyörittellä eri asennoissa ja katsella eri puolilta, ennen kuin päästää irti ja ottaa seuraavan idean analysoitavaksi.

Keväällä 2012 osallistuin keramiikkakurssille ja siellä minulle valkeni, että savi on se materiaali. Sitä on helppo muovata, vaikka tekijän motoriikassa olisi joitain rajoitteita. Sava voi muovailta suurpiirteisesti, tai sitä voi näprätä yksityiskohtaisesti ja tarkasti. Se siis soveltuu monen tasoiselle tekijälle ja minkä ikäiselle tahansa. Siinä on todella monia mahdollisuuksia, ja se on materiaalina aika edullista sekä vieläpä luonnonmateriaali.

5.2 Kasvot

Valitsin yhteisteoksen aiheeksi kasvot. Tässäkin kysymyksessä pyrin miettimään, mikä olisi jokaiselle osallistujalle mahdollista toteuttaa, jotta kynnyks osallistua tekemiseen pysyisi mahdollisimman alhaalla. Kasvoja voi savesta muotoilla monella tapaa. Se voi olla helppoa ja yksinkertaista, tai siitä voi tehdä hyvin monimutkaisen tehtävän itselleen. En määritellyt osallistujille sen enempää, kenen kasvot he voisivat tehdä tai minkälaiset. Aihe oli mielestäni siinä mielessä melko vapaa. Jossain vaiheessa prosessia, kun tutkimuskysymys oli vielä epäselvä, mietin, olisiko se voinut olla kioskin merkitys ihmisille. Silloin pyörittelin mielessäni ajatusta, että aihe voisi olla kioskin kasvot, ja pyytää osallistujia tekemään sellaiset kasvot, jotka heille tulee kioskista mieleen. Halusin pitää tekemisen kuitenkin mahdollisimman vapaamuotoisena rajaamatta sitä sen enempää. Kun tutkimuskysymys oli selvillä, niin ajattelin, ettei kasvoja tarvitse sen enempää tarkentaa. En muista, mistä ajatus kasvoista alun perin syntyi, mutta se sopi mielestäni hyvin kuvan aiheeksi. Sen jälkeen nimesin työn Naamatauluksi.

KUVA 7 Luonnos päiväkirjasta

5.3 Materiaalin löytyminen

Keramiikkakurssilla tein kokeilukappaleita erilaisilla tekniikoilla ja mietin, miten työ olisi näppärintä tehdä. Savea voi työstää monella tapaa, ja valmiiksi muotoillun esineen voi koristella muun muassa lasitteella. Jotta saviesineet säilyvät ulkoilmassa paremmin, ne on poltettava keramiikkauunissa. Ensin ne poltetaan kerran, ja sen jälkeen, jos haluaa ne lasittaa, niin ne on poltettava toistamiseen. Välissä on levitettävä lasite niiden päälle. Lasitetun esineen tekemisessä on monta vaihetta. Toivoin kuitenkin, että osallistujat voisivat saada oman työnsä suhteellisen nopeasti valmiiksi, jottei heidän tarvitsi uudelleen palata paikan päälle koristelemaan työtä loppuun. Sen vuoksi päätin jättää aavistuksen verran monimutkaisen lasitusprosessin sivuun ja keskittyä saven muotoiluun. Kokeilin koristella joitain kasvoja, mutta ne olivat mielestäni hienompia ilman koristeluja. Kasvot ilman piirrettyjä silmän pisteitä esimerkiksi näyttivät huomattavasti vaikuttavammalta ja jättivät mielikuvitukselle enemmän sijaa niitä katsellessa.

Tutkin materiaalin saatavuutta ja huomasin, että on olemassa usean värisiä savilajeja. Kolme tuntui sopivalta valikoimalta, ja niistä saisi hyvän näköisen kokonaisuuden. Valitsin valkoisen, punaisen ja mustan saven. Niitä sai ostettua Helsingistä 10 kg:n säkeissä.

Kuulin keramiikkakurssia pitäneeltä opettajalta, että jotkut paikat voivat lainata keramiikkauuneja ja niitä on hyvä kysellä etukäteen. Hän kertoi, että Käpylässä toimii kehitysvammaisten toimintakeskus nimeltä Cäpsä ja siellä on ainakin ollut keramiikkauuni. Kävin juttelemassa Cäpsän johtajan kanssa ja ehdotin heille, että he olisivat myös lämpimästi tervetulleita osallistumaan Naamataulun tekoon. Samalla he sanoivat, että olisivat mielellään yhteistyössä Käpylän Lippakioskin kanssa ja että heidän uuniaan voisi lainata naamojen polttamiseen. Sovimme aikatauluista, ja yhtenä aamuna Cäpsästä tuli kioskille kaksi ryhmää leikittelemään saven kanssa.

5.4 Tapahtuman kulku ja sen järjestäminen

Tiedotin Naamataulusta Käpylässä pienin lentolehtisin, joita kiinnitin katujen varsille. Niissä kerrottiin tapahtuman ajankohta ja toivottiin ihmiset tervetulleiksi osallistumaan. En halunnut mainostaa teoksen tekemistä liikaa, jotta se tulisi yllätyksenä ihmisille. Ajattelin myös, että osallistujia saattaisi tulla liian monia yhdellä kertaa ja etten pärjäisi heidän kanssaan. Näin jälkikäteen katsottuna, olisi voinut olla enemmänkin osallistujia, ja turhaan jännitin omaa pärjäämistäni ohjauksen kanssa. Naamojen tekemiseen oli aluksi varattu yksi viikko, joka huonon sään vuoksi venyi kuitenkin kolmeksi viikoksi. Lentolehtinen löytyy liitteestä 1.

Ensiksi hoidin kioskille työskentelyyn tarvittavaa oheismateriaalia, kuten muotoilupiikkoja, vanerialustoja, ison pöydän ja peseytymistarvikkeita. Sijoitin kaiken Naamatauluun liittyvän yhteen laatikkoon, jota oli helppo liikutella paikasta toiseen ja joka säilyi erillään kaikesta muusta kioskille kuuluvasta tarpeistosta. Kioski on kesäisin seiniä myöten täynnä tavaraa.

Savea säilytin muun muassa kannellisissa ämpäreissä bioroskiksen alla levysoittimen ja limpparilaatikoiden välissä, kun se ei muualle mahtunut. Savea olin raahannut selkä vääränä kolmekymmentä kiloa paikan päälle.

Sovin omat työvuoroni niin, että pystyin olemaan paikalla toukokuun viimeisen viikon jokaisena iltapäivänä, jolloin oli määrä tehdä kasvoja. Oletin, että aurinko paistaisi melko varmasti siihen aikaan vuodesta ja lämmin ilma toisi kioskille lukuisia osallistujia, mutta taivaalle ilmestyi pilviä ja vettä satoi muutamina päivinä. Huono sää tietenkin vaikutti ihmisten saapuvuuteen, ja joinain päivinä jouduimme keräämään kiireen vilkkaan tavarat kasaan sateen suojaan. Oli toki kauniitakin päiviä, ja silloin osallistujia piisasi.

KUVA 8 puistossa (kuva Teemu Lehmusruus)

Tekemisen ajoittaminen tietylle viikolle oli välttämätöntä, mutta koskaan ei voi tietää etukäteen, miten sattumaan perustuva tekeminen etenee. Ensimmäisen viikon jälkeen kasvoja oli kertynyt aika vähän. Sen vuoksi päätin vielä jatkaa tekemistä kahdella viikolla. Ongelmana siinä oli se, etten itse päässyt aina osallistumaan tekemiseen, koska olin jo ehtinyt sopia muita juttuja ja työvuorolistat kioskille olivat jo tehty. Toinen miinuspuoli opinnäytetyön kannalta oli tutkimusassistenttini puuttuminen kahdella viimeisellä viikolla. Hän lähti kesäloman viettoon. Naamojen tekeminen jatkui projektin loppupuolella melkoisen omaehtoisesti. Kioskin työntekijät laittoivat päivittäin esille Naamataulupöydän, josta löytyi kaikki tarvittava, ja ihmiset osallistuivat oma-aloitteisesti tai kyselivät tiskiltä apua.

5.5 Kädet saveen – tekeminen alkaa

Tekeminen alkoi lasten kanssa. Lapset saapuivat ensimmäisenä ennakkoluulottomin mielin ihmettelemään ja kyselemään, mitä punaisen pöydän ääressä tehtiin. Riitti, kun otti esille materiaalit, niin he jo innostuivat aiheesta. Lapset tuntuivat olevan tottuneita tekemään käsillään, ja hyvin

rohkeasti he ryhtyivät muovailemaan. Oli poikkeuksiakin, mutta useimmiten he lähtivät helposti mukaan. Yhdet pojat olivat ohikulkumatkalla polkupyörillä, ja huusin heille vauhdista, että tulkaa tekee savinaamoja, niin he saman tien kääntyivät ja alkoivat hommiin. Lapsilla on myös enemmän aikaa tämänkaltaisiin puuhasteluihin kuin aikuisilla. Olin laittanut tekemäni kokeilukappaleet seinälle ikään kuin malliksi, jotta osallistujat hahmottaisivat helpommin, minkä näköistä taulua ollaan tekemässä.

KUVA 9 Kahdet kädet (kuva Teemu Lehmusruus)

Käytettävän materiaalin, saven, olin leikannut ja muotoillut valmiiksi sopivankokoisiksi paloiksi ja taputellut siitä ilmakuplat pois. Näin pystyin nopeasti antamaan osallistujille tekemistä eikä heidän tarvinnut odottaa. Savimöntit olivat suurin piirtein kananmunan kokoisia, jotkut olivat pienempiä ja jotkut suurempia.

Osallistujien ikä vaihteli kolmevuotiaasta noin seitsemänkymmentävuotiaaseen. Ihmiset tekivät kasvoja joka puolella kioskin läheisyydessä. Jotkut istuivat nurmikolla ja jotkut tekivät niitä seisten. Valmiit naamat he toivat levyille kuivumaan, ja katsoimme yhdessä valmiita teoksia. Lähinnä tarkistimme, onko niissä joitain osia, jotka pitäisi kiinnittää tukevammin, koska uunissa keramiikka saattaa käyttäytyä arvaamattomasti ja erilliset osat on kiinnitettävä huolella.

Kun valmiit työt olivat kuivumassa, pyysin vielä halukkaita täyttämään palautelappusen. Keräsin täytetyt laput kioskin tiskillä olleeseen puulauttikkoon. Sen jälkeen kiitin osallistumisesta ja toivotin heille hauskaa päivänjatkoa. Päivittäin syntyi parisenkymmentä kasvoa, ja kolmen viikon aikana niitä kertyi yhteensä kaksi sataa. Niiden joukossa oli mitä mielikuvituksellisimpia otuksia ja ilmeitä. Sellaisia, joita minulle ei olisi koskaan tullut mieleen tehdä.

5.6 Innostaminen lippakioskilla

Ihmisiä kulki pöydän ohitse, ja jotkut tulivat kioskille kahville. Ehdotin lähes jokaiselle vastaantulijalle savinaamojen tekemistä. Heistä arvioilta joka kolmas osallistui tekemiseen. Osa ihmisistä katsoi minua ihmettyneenä ja osa sanoi, ettei juuri nyt ollut hyvä hetki pysähtyä. Jotkut kuitenkin innostuivat ja tekivät savesta kasvot. Osaa porukasta piti vähän yllyttää ja patistaa hyvällä tavalla, jotta he rohkenivat osallistua.

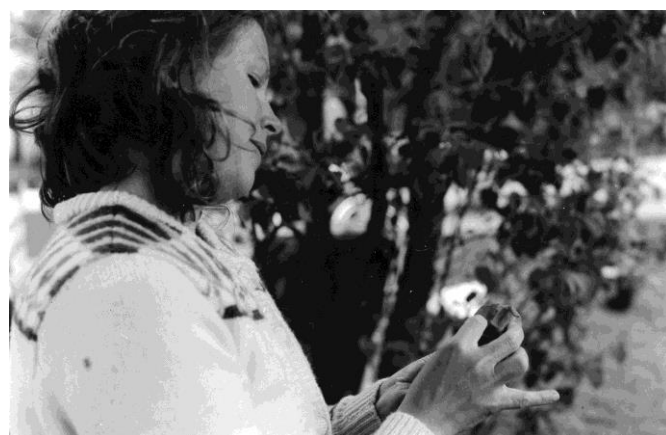

KUVA 10 Norjalainen kalastaja (kuva – Teemu Lehmusruus)

Ympäristönä kioski, puisto ja katu ovat inspiroivia. Yleiselle ulkotilalle sopii ennalta-arvaamattomuus ja yllätykset. Ympäristö vaikuttaa tekemisen luonteeseen. Eräs osallistuja sanoikin, että onpa mukavaa muovailta savea ulkona. Useimmilla meistä on kokemuksia kuvaamataidontunneilta saven muovaamisesta, mutta ne yhdistyvät aina kouluun ja siihen sisätilaan. Tässä tapauksessa ulkoilma, vapaa ja spontaani kioskimeininki varmasti myös antavat oman kosketuksensa ihmisille.

Kioskilla on helppo ottaa kontaktia ihmisiin, ja usein sinne ajautuu sellaisia ihmisiä, jotka haluavat jutella ja olla kontaktissa muiden kanssa. Ehkä innostamiseen tarvitaan aina jonkinlainen kontakti toiseen ihmiseen, jotta se on mahdollista. Siinä mielessä kioski on varsin sopiva paikka rohkaista ihmisiä tekemään yhteistä teosta. Useista kioskilla kävijöistä on myös ajan myötä tullut enemmän tai vähemmän tuttuja. Varsinkin heitä, joihin oli jo ennestään jonkinlainen kontakti, oli vaivatonta innostaa. Tuntemattomia ihmisiä oli vaikeampi lähestyä, riippuen tietenkin ihmisistä. Monena päivänä kioskille saapui ystäviä ja kavereita osallistumaan tekemään taulua. Varmaan sekin, kun näkee toisten muovailevan savea, rohkaisee näkijää myös osallistumaan.

5.7 Erilaisia kasvoja

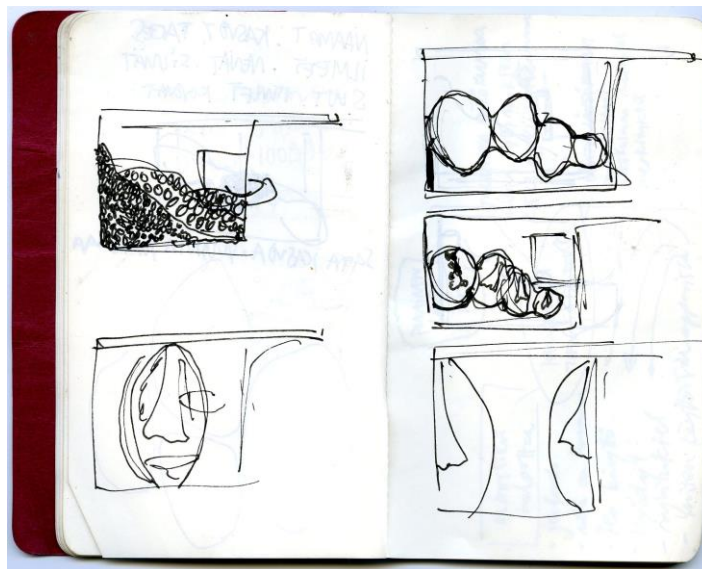

KUVA 11, 12 JA 13 Erilaisia kasvoja (kuva – Taru Kakkiainen)

5.8 Naamataulun rakentaminen

Naamojen kiinnittäminen seinälle vaati myös hetken aprikoinnin. Kioskirakennus on museoviraston suojelema, eikä sen ulkopintaa periaatteessa saisi kioskin vuokralainen muokata, ainakaan pysyvästi. Näin sen olin ymmärtänyt. Ajattelin, että kyllä siihen on muutama reikä tehtävä, jotta saamme Naamataulun pysymään siinä kiinni. Toinen vaihtoehto olisi ollut kiinnittää se katosta roikkumalla, mutta saven raskas paino olisi ollut ongelmallista kannatella ilmassa. Joten päädyin ratkaisuun kiinnittää Naamataulu suoraan kioskin seinään tukemalla levy kahdella tukipilarilla, jotka ylettyivät maahan saakka. Vanerilevyn ja tukipilarit saimme lahjoituksena eräältä lähiseudun työmaalta.

Olin soittanut Helsingin kaupungille etukäteen ja pyytänyt heitä maalaamaan kioskin seinän, koska se alkoi jo olla melkoisen törkyisessä kunnossa. Seinälle oli jäänyt töhryjä, ja edellisestä pintakunnostuksesta oli kulu-
nut jo varmaan muutamia vuosia. Kun maalari saapui, pyysin häntä jättämään ylimääräisen maalin kioskille, niin voisimme vastaisuudessa itse peittää maalilla seinille ilmestyvät tekstit. Ajatuksenani oli maalata Naamataulun pohjalevy samalla värillä, ja näin sain materiaalin helposti ja edullisesti hoidettua. Mietin aika pitkään, mikä sopisi pohjalevyn väriksi. Toivoin sellaista väriä, joka auttaisi ihmisten teoksia näkymään ja erottumaan hyvin kioskin seinällä. Kioskin vaaleankeltainen ja neutraali pohjaväri sopi mielestäni erinomaisesti valkoisten, punaisten ja mustien kasvojen alle. Kun taulun pohjalevy oli samaa väriä kioskin seinän kanssa, niin sekään ei päässyt paistamaan liikaa olemassaolollaan. Naamataulun pohjalevy ja tukipilarit piiloutuivat maalin alle.

KUVA 14 Luonnoksia päiväkirjasta

5.9 Valmis taulu

Suunnittelin ennen naamojen valmistumista taulun muotoa ja sen kokonaisuutta. Mietin, miten asettelisin levyille kasvot ja mitä eri vaihtoehtoja siihen olisi. Huomasin, että suunnittelussa ei voinut päästä kovin pitkälle ilman tietoa kasvojen lukumäärästä ja niiden luonteesta. Yksi toiveeni etukäteen oli, että taulu ylettyisi kioskin koko seinän pituudelle. Jollain tapaa yritin katsoa kokonaisuutta ja miettiä, miten taulu istuisi seinälle parhaiten.

Muuten taulun koko ja muoto riippui täysin valmiista kasvoista.

Kasvoja syntyi yhteensä kaksisataa kolme kappaletta. Värit niissä jakautuivat aika lailla kolmeen osaan, valkoisia tehtiin vähän vähemmän kuin punaisia ja mustia. Kaikki niistä olivat erikokoisia. Kokeilin, miltä kasvot näyttivät vierekkäin ja kuinka suuren alan niillä pystyi täyttämään. Sitten leikkasin levyn. Halusin, että taulu tulisi sen verran alas, että lapsetkin ylettyisivät näkemään ja koskemaan naamoihin. Kioskin tiski tekee seinään eräänlaisen poikkiviivan, ja tätä tasoa noudattaen jätin taulun alareunan suoraksi. Taulun oikea reuna istuu korkeudeltaan kioskin omaan muotoon ja on näin mielestäni yhteneväinen kokonaisuuden kanssa. Sen vuoksi oikea reuna on korkeampi vasemman sijaan. Jotta muodosta ei olisi tullut yksitoikkoista, leikkasin yläreunasta kaarevan. Kaarevasta muodosta syntyi liike naamojen asetteluun.

Naamojen sommittelussa lähdin liikkeelle ottamalla huomioon kasvojen värin ja koon. Yritin laittaa isoimmat naamat taulun reunoille ja pienimmät keskemmälle. Vähitellen kasvot asettuivat aaltoilevaksi pinnaksi ja jäivät paikoilleen. Samanhenkiset naamat menivät vieretysten ja muodostui pieniä kaveriporukoita. Liimasin ne levyyn.

KUVA 15 Valmis taulu (kuva – Teemu Lehmusrusu)

6 TUTKIMUS

Opinnäytetyössä Naamataulu tutkin ihmisten reaktioita ja suhtautumista yhteisen taulun tekemiseen. Erityisesti minua kiinnosti se, ilahduttaako luova tekeminen osallistujia. Se oli olennaisin seikka kaiken tekemisen takana. Jos työ ilahdutti edes yhtä osallistujaa, niin se oli mielestäni jo onnistunut. Tästä ilon siemenestä voi ajan kuluessa kasvaa ties kuinka suuri puu. Tutkin aihetta havainnoimalla ja teettämällä osallistujilla vapaaehtoisen kirjallisen palautekyselyn, jossa kysyttiin heidän kokemuksistaan.

6.1 Havainnointi Naamataulussa

Yhteisötaideprojektin tutkimiseen sopii mielestäni parhaiten tutkimusmenetelmä, joka vie osallistujilta mahdollisimman vähän aikaa eikä häiritse heidän työskentelyään. Mietin, miltä itsestäni tuntuisi, jos osallistuisin jonkin yhteisöteoksen tekemiseen ja samalla joutuisin vastaamaan moneen kysymykseen. Jos joku tulisi haastattelemaan tai joutuisin kauheasti selittämään tekemistäni, niin voisi mennä maku koko touhusta. Sen vuoksi valitsin havainnoinnin opinnäytetyöni yhdeksi tutkimusmenetelmäksi. Se on eräällä tapaa hellempi menetelmä osallistujia ajatellen. Riittää, kun he osallistuvat. Yhteisteosta tehdessä jotkut alkoivat luontevasti puhua aiheesta, joten samalla pystyin kirjamaan heidän ajatuksiaan ylös. Mutta enimmäkseen nojauduin tutkimuksessa havainnointiin.

Odotin tapahtumaan lukuisia osallistujia, joten olisi ollut lähes mahdotonta haastatella jokaista heistä. Oli tilanteita, etten edes ehtinyt jututtaa jokaista teoksen tekijää, joten havainnointi oli siinäkin mielessä joustavampi menetelmä kuin haastattelu tai kysely. Havainnointia voi tehdä monesta osallistujasta yhtä aikaa ja hallita isompia kokonaisuuksia kerralla. Voi keskittyä kokonaisuuteen ja yksityiskohtiin samanaikaisesti.

6.2 Kyselylomake Naamataulussa

Havainnoinnin lisäksi pyysin osallistujia vapaaehtoisesti täyttämään palautelapun, kun he olivat tehneet kasvot. Palautelappu toimi kyselylomakkeen tavoin, ja sillä oli tarkoitus saada osallistujilta kommentteja ja fiiliksiä tekemisestä. Samalla halusin selvittää, mistä kaupunginosasta tai kaupungista osallistujat olivat kotoisin, jotta saisin hahmotettua, miten laajalta alueelta ihmiset tulevat kioskille. Halusin tietää esimerkiksi, tulevatko kaikki osallistujat aivan lähiseudulta vai tuleeko moni jostain kauempaa. Ajatuksena oli yhteisö ja sen määrittäminen työssä. Palautelapun lopussa kysyin osallistujien sähköpostiosoitetta, jotta pystyin kutsumaan heidät katsomaan valmista taulua. (Liite 2.)

7 HAVAINNOINTI

Havainnointi on tarkkailua. Se on katsomista ja kuulemista. Joissakin tilanteissa se voi olla myös haistamista, tuntemista ja maistamistakin. Se on aistien käyttöä. Havainnointi on yksi tutkimusmenetelmistä haastatteluiden ja kyselyiden rinnalla. Siinä tutkija käyttää ensisijaisesti kaikkia viittä aistiaan ja sen lisäksi tarpeellisia apuvälineitä havaintojen tekemiseen (Anttila 2005, 190). Toisinaan eivät ihmisten puheet kulje samaa polkua heidän tekojensa kanssa. Esimerkiksi joku saattaa kertoa sinulle kierrätyksen olevan hänelle erittäin tärkeä asia, mutta käytännössä näet hänen heittävän kaikki roskat samaan ämpäriin, niin silloin voidaan luottaa havainnointiin ja tutkia tarkemmin puhujan tekosia. Havainnoimme erilaisia asioita päivittäin, mutta tieteellinen havainnointi ei ole vain satunnaista katselemista vaan systemaattista tarkkailua (KvaliMOTV – 6.4 Havainnointi 2012).

Havainnot kohdistuvat ihmisten toimintaan ja käyttäytymiseen, kuten siihen, miten tutkittavaa ilmiötä käytetään tai miten ihmiset toimivat ilmiöön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa (Havainnointi eli observointi – Jyväskylän yliopiston Koppa 2012). Havaintojen teko ei kohdistu pelkästään verbaaliin asioiden ilmaisuun, vaan siihen lasketaan mukaan myös *body language* eli eleet, ilmeet, asennot, liikehdintä ja niin edelleen (Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012). Havainnot tekee tutkija, jonka on pystyttävä erottamaan omat havaintonsa siitä, miten muut ihmiset kuvailevat tai kertovat omista havainnoistaan (Havainnointi eli observointi – Jyväskylän yliopiston Koppa 2012). Havainnointia sanotaan myös observoinniksi, ja se on kaiken tieteellisen työskentelyn perusedellytys (Anttila 2005, 189, 190).

7.1 Havainnoinnin kaksi ääripäätä

Tutki ja kirjoita –teoksessa sanotaan, että havainnointia on pidetty tieteiden yhteisenä ja välttämättömänä perusmenetelmänä. Monilla tieteen aloilla on omat havainnointimenetelmänsä, ja tieteellistä havainnointia voidaan tehdä monella tapaa. Havainnointi jakautuu kahteen ääripäähän: se voi olla hyvin systemaattista ja tarkasti jäsenneltyä, tai se voi olla täysin vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta. Havainnoijan rooli muotoutuu sen mukaan, miten tarkkailua tehdään. Hän voi olla tarkkailtavan ryhmän jäsen tai hän voi olla täysin ulkopuolinen. Näin voidaan jakaa havainnointi karkeasti kahteen lajiin, ja niitä kutsutaan systemaattiseksi havainnoinniksi ja osallistuvaksi havainnoinniksi. Systemaattisessa havainnoinnissa havainnoija on ulkopuolinen toimija, kun taas osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu ryhmän toimintaan. (Hirsjärvi ym. 2000, 201.) Näistä ääripäistä on vielä havainnoinnin monia välimuotoja, kun asiat sekoittuvat ja nivoutuvat keskenään. Opinnäytetyössäni toimin ensisijaisesti yksin. Ohjaan yhteisen tekemisen osallistujille ja samaan aikaan tutkin sitä. Näin ollen osallistun väistämättä ryhmän toimintaan. Olen siis osa ryhmää, joten havainnoijan roolini tulee olemaan osallistuva. Ystäväni Janne Haapiainen toimi

opinnäytetyössä ulkopuolisena havainnoijana, eli hän teki systemaattista havainnointia.

Osallistuva havainnointi voi olla vielä joko aktiivista tai passiivista. Aktiivisessa osallistuvassa havainnoinnissa tutkija aktiivisesti vaikuttaa läsnäolollaan siihen ilmiöön, jota hän tutkii. Passiivisessa osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on mukana yhtenä samanlaisena osallistujana kuin muutkin, mutta ei mitenkään vaikuta tilanteen kulkuun. Molemmissa tapauksissa tutkijan on pystyttävä erittelemään oma roolinsa ja sen mahdollinen vaikutus tilanteeseen ja raportoimaan siitä, jotta hän pystyy arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. (Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012.) Opinnäytetyössäni olin aktiivinen osallistuja ja vaikutin läsnäolollani merkittävästi tutkittavaan ilmiöön.

7.2 Havainnointitekniikat

Riippuen siitä, mitä haluan tutkia yhteisötaideprojektissa, on valittava havainnointitekniikka. Se suunnitellaan joko jäsennellynä, strukturoituna havainnointina, joka merkitsee, että havainnoinnin kohteet jäsennellään etukäteen, tai jäsentämättömänä, strukturoimattomana havainnointina, joka merkitsee, että kaikki havainnot talletetaan muistiin erilaisia välineitä käyttäen ja koottu aineisto jäsennellään jälkeinpäin (Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012). Havaintoja voidaan dokumentoida monin tavoin, esimerkiksi tekemällä muistiinpanoja, valokuvaamalla, äänittämällä tai videoimalla (Havainnointi eli observointi – Jyväskylän yliopiston Koppa 2012). Observointi voi olla toisaalta erittäin pitkälle luokiteltua ja jäsenneltyä, yksityiskohtaista muistiinpanotekniikkaa edellyttävää havainnointia tai kokonaisvaltaista tapahtumien ja käyttäytymisen seuraamista ja kuvausta (Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012).

Havainnointia käytetään joko itsenäisesti tai esimerkiksi haastattelun lisänä ja tukena. Havainnoinnin etuna on, että sen avulla saadaan välitöntä ja suoraa informaatiota yksilön, ryhmien ja organisaatioiden toiminnasta sekä käyttäytymisestä. Se mahdollistaa pääsyn tapahtumien luonnollisiin ympäristöihin. Havainnointi on todellisen elämän ja maailman tutkimista. Menetelmänä se sopii hyvin laadulliseen tutkimukseen ja erinomaisesti esimerkiksi vuorovaikutuksen tutkimiseen. Havainnoiden voi myös tutkia tilanteita, jotka muuttuvat nopeasti tai ovat vaikeasti ennakoitavissa. Havainnointi sopii menetelmäksi myös silloin, kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia, esimerkiksi lapset, tai haluttaessa tietoa, josta tutkittavat eivät mielellään kerro haastattelijalle suoraan. (Hirsjärvi ym. 2004, 200-203.)

Havainnointi on ammatillisen tutkimuksen kantava voima. Siinä voivat yhdistyä sekä tiedollinen että taidollinen osaaminen tuottamaan sellaista tietoa, jota ei tavoiteta pelkästään kirjallisin perustein. Se soveltuu kaikenlaisen tutkimusaineiston kokoamiseen, sekä kielelliseen että eikielelliseen aineistoon, yhtä hyvin kvantitatiiviseen kuin kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen, mutta erityisen omiaan observointi on erilaisten

prosessien tutkivassa otteessa. (Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012.)

7.3 Havainnot ja omat tulkinnat

Havainnointimenetelmää käytettäessä on tärkeää muistaa, että tutkija pitää erillään havainnot ja omat tulkintansa näistä havainnoista (Hirsjärvi ym. 2000, 204). Havainto on aina valikoiva. Tutkija kokee asioita omalla tavallaan, mikä saattaa poiketa muiden kokemuksista tai käsityksistä. (Anttila 2005, 193.) Tämä on varmaan tutkijan yksi suurimpia haasteita tutkimusta tehdessään. Eihän tutkija tutkisi mitään asiaa, johon hän suhtautuisi vain neutraalisti. Tutkittavan asian on saatava aikaan ihmisessä jonkinlaista liikehdintää, jotta hän alkaa ylipäätään tutkia sitä. Näin oletan, että jokaisella tutkijalla on jonkinlainen side tutkittavaan asiaan. Kuinka siis voisi toimia tutkimustilanteessa neutraalisti ja yrittää tutkia asiaa sellaisena, kuin se on? Kaiken lisäksi me kaikki näemme vielä erilailla. Tulkitsemme asioita omalla tavallamme, oman ymmärryksemme mukaan.

Itse tehtyä projektia on vaikea katsoa objektiivisesti, ulkopuolisin silmin. Jos tekee jotain asiaa pitkään ja on syvällä siinä, niin on hankala irtaantua aiheesta ja ottaa etäisyyttä. Sitä tutkimisessa tarvitaan. Se, että tutkii omaa työtään, on haaste. Silloinhan joutuu antamaan itselleen kritiikkiä ja käymään jonkinlaista keskustelua itsensä kanssa. Välillä se tulee luonnostaan, että tuntuu kuin kaksi mieltä keskustelisi keskenään oman pään sisällä. Mutta en mielellään pakottaisi niitä siihen. Helpompaa olisi tutkia jonkun toisen tekemää työtä.

Omaa opinnäytetyötäni esimerkiksi katson optimistisena, silmät täynnä toivoa ja odotusta. Minulla on siihen jonkinlainen tunneside. Tunnen ennestään osan ihmisistä, jotka osallistuvat projektiin ja paikka on minulle entuudestaan hyvin rakas. Se, että tuntee projektiin osallistujan, vaikuttaa myös hänen käyttäytymiseensä tilanteessa. Tutki ja kirjoita –teoksessakin kerrotaan, että havainnoija saattaa sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen ja tästä syystä sen objektiivisuus kärsii (Hirsjärvi ym. 2004, 200-201). Toivon, että tapahtuma onnistuisi mahdollisimman hyvin ja että lopputuloksesta tulisi hieno teos. Kun havainnoin ja tutkin työtäni, on muistettava, että oma suhteeni ja suhtautumiseni työhön vaikuttaa voimakkaasti näkööni. Voi olla, että haluaa nähdä asiat valoisampina, kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Olisi hyvä, jos voisi laittaa tutkijan neutraalit aurinkolasit päähän aina, kun tekee havainnoja. Toisaalta minun on havainnoitava jatkuvasti ja samaan aikaan ohjattava työn tekemistä. Ohjaamista ei kyllä voi tehdä neutraaleissa aurinkolaseissa ilman tunteita. Tärkeintä kuitenkin on, että tutkimusmenetelmä antaa luotettavaa tietoa tutkittavasta kohteesta. Uskonkin, että luotettavaa aineistoa voi saada, vaikkei täysin objektiivisesti omaa työtä pysty katsomaankaan

7.4 Osallistujien havainnointi Naamataulussa

Mitä voi yhteisötaideprojektissa havainnoida? Mitä voi tarkkailla, kun ihmiset työskentelevät jonkin yhteisen teoksen ympärillä? Voi tarkkailla esimerkiksi heidän työskentelyään: miten he sen tekevät ja miltä se näyttää. Onko se hauskaa heidän mielestään vai näyttävätkö he ahdistuvan yllättävän tehtävän edessä? Kauanko heillä kestää muovailulla savesta kasvot, miten kukin työskentelee, antautuuko muovailulle, vai tekeekö sen pikaisesti hutaisten? Tekevätkö osallistujat yhteistyötä keskenään ja juttelevatko he toisilleen? Myös lopputulosta voi havainnoida. Ihmisten ilmeitä voi havainnoida, sekä yleistä ilmapiiriä voi havainnoida. Varsinainen tutkimuskysymys keskittyy ilahtumiseen, vaikka samalla tulee väkisinkin aistittua muita ympärillä olevia seikkoja. On mietittävä, millaista aineistoa tarvitaan vastaamaan tutkimuskysymykseen ja päätettävä, millaisia asioita on tarkkailtava.

Ensisijaisesti päätin havainnoida osallistujien ilmeitä, eleitä ja käytöstä. Valitsin kolme vaihetta, jolloin sen tekisin. Ajattelin, että on tärkeää tarkkailla osallistujia, ennen kuin he aloittavat tekemisen, tekemisen aikana ja tekemisen jälkeen. Näin selviäisi, tapahtuuko osallistujassa jonkinlainen muutos ilahtuneeseen suuntaan. Avuksi havainnointiin pyysin ystävääni Janne Haapiaista. Hänen tehtävänä oli seurata vieressä osallistujien reaktioita ja merkitä havaintoja paperille. Alun perin hänen oli tarkoitus olla mukana koko projektin ajan, mutta tutkimuksen venyttyä kolmeviikkoiseksi hän ei pystynyt olemaan aina paikalla. Havainnointia varten olin tehnyt hänelle yksinkertaisen kaavion: ”ilahtumisen merkit”, johon hänen oli helppo merkitä ruksilla kolmesta erilaisesta kasvovaihtoehdosta yksi. (Liite 3.)

KUVA 16 Tekemistä ja havainnointia (kuva – Teemu Lehmusruus)

8 AINEISTO

Tutkimusaineistoa Naamataulusta on kertynyt lukuisia valokuvia, päiväkirjatekstiä, havainnointilomakkeita ja pino palautelappuja. Kioskin seinällä on valmis taulu, joka voidaan myös nähdä tutkimusaineistona. Aineistosta käsin on tarkoitus lähestyä tutkittavaa aihetta. Opinnäytetyössä pyrin toimimaan mahdollisimman aineistolähtöisesti.

8.1 Aineiston kuvaus

Projektin valokuvaamisessa pyysin apua ystäviltäni Taru Kakkiaiselta sekä Markus ja Teemu Lehmusruusulta. He tulivat eri päivinä kioskille kuvaamaan projektin kulkua. Valokuvista näkee monia hetkiä, joita en itse tekemisen tohinassa nähnyt.

Päivittäin pyrin kirjoittamaan joitain ajankohtaisia ajatuksia päiväkirjaan, mutta usein päivät olivat niin täyteläisiä, etten aina muistanut sitä tehdä. Jotain aineistoa kuitenkin on kertynyt myös päiväkirjamuodossa. Osa tapahtuneesta on jäänyt mieleeni, ja on siellä hyvin arkistoituneena.

Tutkimusaineistoa ilahtumisen merkeistä kerääntyi pari arkillista materiaalia muutamalta päivältä, kunnes tutkimusapulaiseni Janne Haapiainen estyi jatkamasta havainnointia. Tein itse havainnointia koko tutkimuksen ajan, mutta en merkinnyt havaintojani systemaattisesti lomakkeeseen niin kuin avustajani Janne Haapiainen.

Pyysin osallistujia täyttämään pienimuotoisen palautelappusen, mikäli he halusivat. Jossain vaiheessa niitä tuntui jo kertyneen aikamoinen läjä, niin ohjaava opettajani sanoi sen riittävän tutkimusaineistona. Lopulta palautelappuja kertyi yhteensä 90 kappaletta noin kahdelta sadalta osallistujalta. Tämä tarkoittaa, että 45 % osallistujista täytti palautelapun.

8.2 Arviointi aineiston luotettavuudesta

Valokuvat ovat luotettavaa aineistoa. Ne kuvaavat usein enemmän kuin monet sanat. Niillä voidaan myös kuvata tai kuvailla asiaa halutusta näkökulmasta. Ottaa kuva alhaalta ylöspäin tai toisinpäin, riippuen siitä, millaisen vaikutelman haluaa katsojalle antaa. Kuitenkin ne ovat todellisia hetkiä tapahtuneesta. Siinä mielessä ne ovat aitoja. Yksi mieleeni nouseva kysymys on, poseeraavatko kuvattavat osallistujat siinä hetkessä. Jotkut osallistujat eivät edes huomanneet aina tullessaan kuvatuiksi, mutta joistain voi olla varma, että he tietävät olevansa linssin edessä. Vaikea sanoa, miten luotettavaa aineistoa se on, kun miettii tutkimuskysymystä eli ilahtumista. Mielestäni sellainen valokuva-aineisto Naamataulun tekoprosessista, jolloin osallistuja ei tiedä olevansa kuvattuna, on luotettavampaa ja todenmukaisempaa. Sellaisia kuvia on toki huomattavasti vaikeampi ottaa.

Mitä tulee omiin muistiinpanoihini, päiväkirjoihin ja muihin sellaisiin, on otettava huomioon oma suhde tehtävään työhön. Oma näkemykseni Naamatauluun liittyvistä asioista voi olla erinäköinen kuin jonkun ulkopuolisen. Tunneside omaan työhön voi helposti antaa hieman positiivisemmän kuvan, kuin mitä se todellisuudessa on. Päiväkirjaa ja muita omia tekstejä ja ajatuksia analysoidessa on otettava tämä seikka huomioon.

Yksi syy, miksi pyysin havainnointiin ulkopuolisen tutkimusavustajan apua, oli se, että saisin opinnäytetyöhön neutraalia näkemystä ja tutkimusaineistoa. Toinen syy oli se, etten yksinkertaisesti pysty samanaikaisesti havainnoimaan sekä ohjaamaan osallistujia. Uskon, että avustajani Jannen tekemät havainnot ovat tarkkoja ja luotettavia. Ulkopuolisena osallistujana hän vain merkitsi ylös kolmesta kasvovaihtoehdosta lähimmän tulkintansa.

Palautelappujen täyttäminen oli vapaaehtoisia niin kuin koko projektiin osallistuminenkin, joten oletettavasti kukaan ei osallistunut tekemiseen vasten tahtoaan. Se näkyy myös palautelapuissa, jotka ovat suurimmalta osin positiivisia.

9 ILAHTUMISEN MERKIT

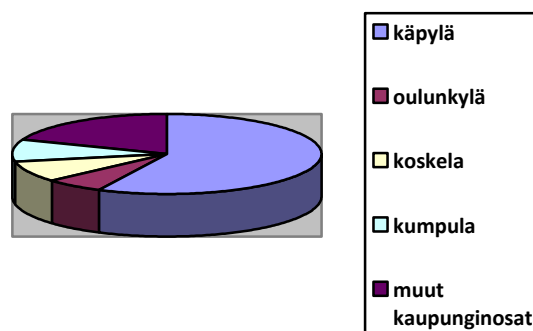
Tutkiessani kysymystä ilahduttaako luova tekeminen ihmisiä analysoin aineistoa, havainnointimateriaalia ja palautelappujen sisältöä. Mietin millaisia yhtymäkohtia teoriaan sosiokulttuurisesta innostamisesta ja yhteisötaiteesta aineistostani löytyy. Mitä tuloksia tutkimuksella saavutettiin ja miten ne löydettiin?

Kirjallinen tutkimusaineisto koostuu osallistujien täyttämistä palautelappuista sekä tutkimusassistenttini Janne Haapiaisen ja minun tekemistä havainnoistamme. Kun vapaaehtoiseen palautteeseen oli vastannut 90 osallistujaa, päätin lopettaa palautteen keräämisen siihen, koska palaute oli määrältään sopivan kokoinen antamaan luotettavan mielipiteen tekemisestä. Lopulta osallistujia oli yhteensä 200 henkilöä, joten palautetta heistä antoi yhteensä 45 %.

Havainnointimateriaalia Janne Haapiainen keräsi parin lomakkeen verran. Hän havainnoi kokonaisuudessa 30 osallistujan reaktioita ennen tekemistä, sen aikana ja sen jälkeen. Itse havainnoin koko projektin ajan ihmisten yleistä ilmapiiriä ja suhtautumista yhteiseen tekemiseen.

9.1 Mustaa valkoisella

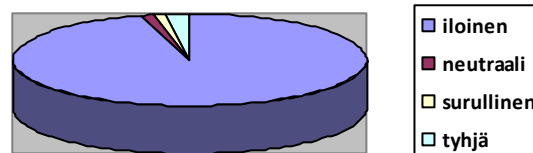
Palautteesta ilmenee, että lähes kaikki teokseen osallistuneet olivat helsinkiläisiä. Seassa oli myös muutamia henkilöitä muista kaupungeista, muun muassa Vantaalta, Hämeenlinnasta ja Lappeenrannasta. Kuviosta 1 näkyy palautteeseen vastanneet helsinkiläiset kaupunginosittain. Kotikaupunkikysymykseen vastasi 75 % palautteeseen vastanneista, mikä tarkoittaa 34 % koko osallistujamäärästä.

KUVIO 1 - Palautteeseen vastanneet helsinkiläiset kaupunginosittain

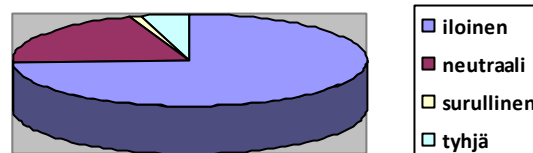
Vastanneista noin 75 % oli tullut lähialueelta ja vajaa kolmasosa oli tullut muista kaupungeista. Muut kaupunginosat - lohkon luvut koostuivat yksittäisistä osallistujista eri puolilta kaupunkia. Lähialueen selvä enemmistö on käpyläläisiä, joita on yli puolet vastanneista. Voimme päätellä, että Naamataulun tehnyt ihmisjoukko on muodostunut enimmäkseen lähialueen asukkaista ja enimmäkseen käpyläläisistä.

Palautelapussa olleita muita kysymyksiä olivat ”Millaista oli tehdä kasvoja?” ja ”Mitä mieltä olet lopputuloksesta?” Vastauksiin annettiin kolme erilaista kasvovaihtoehtoa, jotka olivat iloinen (suupielet ylöspäin), neutraali (viivasuu) ja surullinen (suupielet alaspäin). Kuviot 2 ja 3 kuvaavat vastanneiden mielipiteitä.

KUVIO 2 Millaista oli tehdä kasvoja?

Suurin osa vastanneista valitsi iloisen kasvovaihtoehdon. Yksi vastanneista oli neutraali, yksi surullinen ja kahdessa oli tyhjä vastaus. Lähes jokainen vastanneista piti tekemisestä.

KUVIO 3 Mitä mieltä lopputuloksesta?

Vastanneista 74 % olivat tyytyväisiä lopputulokseen ja 20 % suhtautuivat siihen neutraalisti. Surullisen kasvoinnin valinnoita oli yksi kappale, ja 4 osallistujaa oli jättänyt kohdan tyhjäksi. Suuri enemmistö oli iloisia nähdessään valmiin työn kädessään, mutta melkein joka neljäs oli valinnut neutraalin kasvovaihtoehdon. Onnistuminen ei ollutkaan tekijöiden mielestä niin helppoa. Tai ainakaan kaikki eivät olleet täysin tyytyväisiä omiin luomuksiinsa.

Vapaan sanan kohdalla lukuisat vastanneista kirjoittivat tekemisen olleen ”kivaa”, ”hauskaa” tai ”ihanaa”. Muutamat sanoivat tekemisen tuntuneen terapeuttilta. Eräs sanoi, että ”tuli hyvä mieli”, ja toinen tuumasi, että työ oli ”hauska väliintulo arjen keskelle”. Seuraavassa muutamia muita kommentteja:

”yllättävä momentti”

”sopivan pieni kahvinjuonnin ohella”
”mukavaa näpräystä kuosin lomaan”
”kivaa ilman tavoitetta ja suunnitelmaa”
”yhteisöllinen idea”
”saven muovaaminen tuntui herkältä ja mukavalta”
”spontaanit askartelukokemukset on nannaa”
”parasta on että pääsee matalalla kynnyksellä taiteilemaan, helppo jutella tekemisen lomassa”
”terapeutista, vaikka tekisi vain hetken”
”lisää tällaisia asioita elämään ja kaupunkikuvaan”
”erittäin miellyttävää”
”todella terapeutista kamaa”
”ihanaa kun joku tulee yhtäkkiä puistotta kysymään haluatko muovaila savea”
”piristävää”
”oli tosi mukavaa luoda, ja vielä ilmaiseksi”
”tällaista pitäisi olla enemmän”
”vaikeampaa kuin luulin”

9.2 Ilmeitä

Tutkimusassistenttini Janne Haapiainen keräsi havainnoitejaan ihmisten reaktioista ensimmäisen työskentelyviikon ajan. Koska ensimmäinen viikko oli sateinen, oli osallistujia suhteellisen vähän. Jannen muistiinpanoissa on havaintoja yhteensä 30 osallistujalta. Niiden mukaan 66 % osallistujista ilahtuu kuullessaan Naamataulusta ja loput 33 % suhtautuvat neutraalisti projektiin. Tekemisen aikana ovat prosenttiluvut yhteneväiset. Kolmas osa työskentelee neutraalein ilmein ja kaksi kolmasosaa selvästi iloisin mielin. Kolmanteen sarakkeeseen ”kun työ on valmis” on Janne merkinnyt 80 % olevan iloisen näköisiä ja loput 20 % näyttävän neutraaleilta. Lisätietojakohtaan on kirjoitettu eräiden n. 8–10-vuotiaiden tyttöjen olleen ”hyvin innoissaan projektista”. Siinä on ulkopuolisen havainnoijan kaikki materiaali.

Näiden merkintöjen perusteella voi sanoa, että enimmäkseen osallistujat nauttivat projektista ja tekemisestä. Suurin osa tekijöistä ilahtui tekemisestä, eikä kukaan osallistujista vaikuttanut Jannen mielestä surumieliseltä. Yleisellä tasolla Jannen mielestä projektin tohinassa oli ollut positiivinen ja hauska tunnelma.

Omien havaintojeni mukaan Naamataulun osallistujat pitivät tekemisestä. Monet heistä tulivat kertomaan, miten hauskaa oli pitkästä aikaa muotoilla savea. Jotkut saattoivat uppoutua pitkäksi toviksi oman työnsä ääreen. Seuraavassa ote päiväkirjastani: ”Oli yksi nuorisoporukka puistossa kaljottelemassa, ja mietin hetken että jaksako heille mennä mainostamaan naamataulua, sitten tuumasin että miksei niille, jos kaikille muille puistossa olijoihin olin käynyt.. ennakkoluuloja. Hetken rupattelun jälkeen kaksi heistä innostui, toinen sanoi että on aina ollut ihan vitun paska kuviksessa.. kuitenkin ryhtyi toimeen ja teki mielestäni oikein hienot kasvot. Se jätkä

tuli lähtiessä vielä heittää femmat ja innoissaan kertoo et oli ollu ihan vitun siisti näpertely kuosittelun ohessa. Siit jäi hyvä fiilis.”

Monet lapset pitivät tekemisestä niin, että olisivat halunneet tehdä toiset kasvot. Se kertoo ainakin siitä että tekeminen oli heidän mielestä mieluisaa. Jotkut lapset tulivat ensin yksin ja seuraavana päivänä parin kaverinsa kanssa. Eräs isä teki innoissaan yhden kasvot ja toi myöhemmin lapsensa mukanaan. Naamataulun tekeminen toi ihmisiä yhteen. Hauskaa siinä oli myös se, että koko perhe pystyi osallistumaan tekemiseen yhtä aikaa.

9.3 Hymy huulilla

Palautelappujen vastaukset, valokuvadokumentit ja havaintomateriaali ovat yhteneväisiä keskenään. Ne kaikki kertovat, että suurin osa projektiin osallistuneista ihmisistä nautti tekemisestä. Näin ollen se myös ilahdutti heitä. Ainakin kun itse teen jotain, mistä pidän, niin samalla ilahdun.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Mikä on tuo taulu tuossa kioskin seinällä? Mitä kaikkea se taakseen kätkee? Se on ainoa projektista jäljelle jäänyt näkyvä tuotos. Mutta mitä kaikkea sen tekemisen aikana on sattunut? Sen tietävät vain taulun tekijät.

10.1 Ihmiset liikkeelle

Naamataulu sai ihmiset liikkeelle. He ryhtyivät toimimaan ja saivat aikaan pari sataa pientä taideteosta, jotka yhdessä muodostavat taulun. Se on sosiokulttuurista innostamista. Innostamisen ajatuksena on herättää ihmisten tietoisuutta, organisoida toimintaa ja saada ihmiset liikkeelle (Kurki 2000, 19). Siinä Naamataulussa onnistuttiin.

Toinen innostamisen keskeisistä tavoitteista on, että ihmiset tulevat tietoisiksi roolistaan yhteisössään, yhteiskunnassaan ja maailmassa (Kurki 2000, 20). Naamatauluun osallistuneet näkivät ja tapasivat muita oman lähiympäristönsä asukkaita ja kanssaeläjiä. Yhteisen teoksen tekeminen mahdollisti tilanteen, jossa ihmiset saattoivat pysähtyä samaan kohtaan samaan aikaan. Osallistujat tapasivat ihmisiä, joita ei välttämättä muuten tulisi tavanneeksi. Siinä mielessä ihmiset saattoivat tulla enemmän tietoisiksi omasta paikastaan omassa yhteisössä, yhteiskunnassa ja maailmassa. Sosiokulttuurisen innostaminen lopullinen tavoite Ezekielin mukaan on luoda tilanteita ja mahdollisuuksia ihmisten väliselle kommunikaatiolle ja vuorovaikutukselle (Kurki 2000, 21). Samoin yhteisötaiteessa ajatuksena on saada ihmisiä yhdistymään ja tuntemaan toisiaan paremmin. Yhteisötaiteilija Lea Kantosen mielestä yhteinen tekeminen saa ihmiset ymmärtämään olevansa osa suurempaa kokonaisuutta eivätkä vain yksilöitä muiden seassa. (Mustekala 2011.)

Yhteisötaiteen määritelmään Naamataulu istuu hyvin. Wikipedia (2011) määrittelee yhteisötaiteen tekemisen jonkin yhteisön ehdoilla, yhteisön jäsenten kanssa ja sen tekemisen heitä varten. Naamataulu tehtiin kutakuinkin näin. Oikeastaan minä otin vapauden määritellä osallistujille aiheen ja materiaalin, mutta kaiken muun tekivät osallistujat. Teos tehtiin heitä varten, heidän katsottavakseen, heidän ilokseen.

10.2 Terapeutista kamaa

Monet osallistujat sanoivat tekemisen olleen terapeutista. Kukin varmaan käsittää sanan terapeutti omalla tavallaan, mutta se varmaan tarkoittaa jokaiselle jotakin hyvää ja parantavaa. Savea muovaillessa on pakko ainakin pysähtyä, ja kun tekee käsillä, niin ajatukset pääsevät virtaamaan vapaasti. On aikaa mietiskellä ja meditoida tätä hetkeä. Maiskutella menoa. Mistäs sitä oltiinkaan tulossa, ja mihin olenkaan menossa. En kysellyt osallistujilta sen tarkemmin, millä tavalla he olivat kokeneet tekemisen terapeuttisena. Ajattelin, että se ei kuulu minulle eikä ole olennaista tutkimuksen kannalta. Tärkeintä on, että he olivat kokeneet sen.

Luulen, että joillakin saven muovaaminen voi viedä ajatukset ajassa taaksepäin. Lapsina olemme tottuneet muovailemaan yhtä sun toista, tai niin ainakin sain kuulla osallistujilta. Saattaa olla, että ne, jotka olivat kokeneet tekemisen terapeuttisena, muovailivat omaa mennyttään.

Joku taas sanoi tekemisen olleen nimenomaan ”terapeuttista kamaa”. Käsitän tämän kommentin viittaavan siihen, että tekemiseen jää koukkuun eikä sitä voi lopettaa noin vain. Työhön helposti uppoutuu, ja se vie mukanaan. Terapeutisuus voi tarkoittaa montaa eri asiaa. Mahdotonta sanoa, mitä se tarkoittaa, mutta voin keksiä mahdollisia arvauksia ja olettamuksia. Joka tapauksessa uskon sen olevan jotain hyvää.

11 POHDINTA JA ARVIOINTI

Seuraavassa arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Sen lisäksi pohdin, miten vastaavanlaista toimintaa voisi kehittää ja miten tekisin asiat toisin nyt tämän projektin läpikäyneenä.

11.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuskysymys ”ilahduttaako luova tekeminen ihmisiä?” sisältää jo oletuksen siitä, että luova tekeminen ilahduttaa ihmisiä. Oletuksen läsnäolo vaikuttaa tutkimuksen tekemiseen ja sitä myöten myös sen luotettavuuteen. Tutkimuksen tekijä, tässä tapauksessa minä, katsoo projektiaan tämän oletuksen varjossa. Sen vuoksi voi häneltä jäädä huomaamatta joitain olettamusta vastaan sotivia seikkoja. Tietenkin pyrin omien kykyjeni rajoissa katsomaan projektia mahdollisimman avarakatseisesti ja näkemään sen kaikki puolet. Vaikka kaunistelisinkin koko tarinaa tai kertoisin jotain ihan muuta, voi tutkimukseen luottaa dokumenttien ja materiaalin perusteella. Ne ovat aitoja ja yhteneviä tämän tarinan kanssa.

11.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimus on tehty vapaaehtoisten osallistujien kanssa, jotka ovat olleet kaikki tietoisia siitä, mihin ryhtyvät. Jokaiselle osallistujalle on kerrottu Naamataulun olleen opinnäytetyö Hämeen ammattikorkeakouluun. Tutkimuksen varjolla ei ole tutkittu mitään epäeettistä tai moraalitonta aihetta osallistujilta. Ihmisten reaktiot luovan tekemisen äärellä on harmiton tutkimuskohde, eikä sen eettisyyttä tule epäillä.

11.3 Yhteisötaiteen paikka

Voisiko vastaavanlaisia yhteisteoksia tehdä muissa paikoissa? Mielestäni tekemisessä on vain mielikuvitus rajana. Täysin samalla ajatuksella kuin Naamataulu voisi tehdä minkä tahansa seinätaulun tai suoraan seinälle missä tahansa. Ehkä vaikeinta on saada ihmiset välillä pysähtymään ja sen jälkeen vielä innostumaan. Mutta mikä tahansa paikka siihen voi sopia ja mikä tahansa materiaali. Yhteisen tekemisen paikka on minun mielestäni joka puolella. Eikä sille kannata laittaa mitään ylimääräisiä rajoja. Yhteisötaiteen tekemisen on mielestäni oltava vapaata sekä paikasta että ajasta.

Yhteisötaiteen paikka on kadulla ja yllättävissä tilanteissa. Voi se olla konkreettisesti myös sisätiloissa, mutta tarkoitan jotakin julkista tilaa. Tällaisen taiteen tekemisen luonne on spontaania ja ennalta-arvaamatonta. Siksi on mielestäni parempi, ettei se sijoitu mihinkään ennalta-arvattaviin paikkoihin, joihin taiteilu yleensä liitetään.

11.4 Miten yhteisötaidetta voisi kehittää?

”Lisää tällaisia asioita elämään ja kaupunkikuvaan”, sanoi eräs Naamatauluun osallistunut. Kunpa voisi tehdä yhteisiä taideteoksia useammin, miehen minä. Yhteisötaide voisi olla meille enemmän läsnä. Ylipäätään pitäisi tuoda taidetta lähemmäs ihmisiä.

En tiedä, onko samaan aikaan vastaavanlaisia yhteistaideteoksia tekeillä muualla Helsingissä tai muualla Suomessa. Oma maailmani on perheen syntymisen myötä keskittynyt melko pienelle alueelle. Huomaan, että enimmäkseen pyörin omassa kaupunginosassa. Jos keskustassa jotain tapahtuu, niin harvoin siitä edes kuulen. On varmaan lukuisia muitakin perheitä, jotka viettävät suurimman osan ajastaan kotikulmilla. Jotta heidät yhteisötaiteella tavoitaisi, niin pitäisi viedä se ihmisten luokse. Yksi ajatus on viedä taide keskustasta kaupunginosiin.

Kun taiteen tekeminen tuotaisiin lähelle omaa arkiympäristöä, niin kynnyksen osallistumiseen madaltuisi todella. Osallistujilla olisi kotipaikkaetu, tuttu ja turvallinen ympäristö ehkä vieraiden asioiden tutkiskeluun. Tekeminen voisi olla paikallista, mutta aiheiden kautta voisi käsitellä maailman laajuisia kysymyksiä. Valmiita töitä tai ajatuksia niistä voisi kierrättää maasta toiseen, jotta osallistuminen saisi laajempaa perspektiiviä.

11.5 Jälkiviisaita sanoja

Jos tekisin Naamataulun uudestaan, tekisin sen toisin. Jos pääsisin ajassa taaksepäin, yrittäisin keskittyä enemmän olennaiseen. Kuuntelisin enemmän ihmisiä, ja touhuaisin vähemmän. En olisi niin nuuka materiaalin suhteen, vaan antaisin isompia savimönttejä osallistujille, niin monta kuin he haluaisivat. Tekisin itse yhden kasvot päivittäin. Kutsuisin enemmän ihmisiä ja levittäisin enemmän sanaa. Tekisin työvaiheet ripeämmin, enkä jättäisi niitä roikkumaan. Eivät ne ajan kanssa muuttuneet miksikään. Tekisin asiat loppuun saakka kerralla. Pyytäisin rohkeasti apua ja aikaa. Yrittäisin keskittyä enemmän. Tekisin yhtä asiaa kerralla. Näin tekisin, jos uuden mahdollisuuden saisin. Toisaalta, en voi tietää, mitä siitä silloin olisi syntynyt. Ei ainakaan tällaista. Tähän olen tyytyväinen.

KIITOKSET

Ullalle

Teemulle

Markukselle

Kakkiaiselle

Cäpsälle

Käpylän Klubille

Habulle

Anikselle

ja tietenkin kiskan tonnoille

Jaakolle,

Vitolle

ja

Otolle.

Vielä erityisesti

jokaiselle osallistujalle

kiitos.

LÄHTEET

Anttila Pirkko. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.

Haapala, Leevi. 1999. Taiteilijan muuttuva rooli - yhteisötaidetta 90-luvun Suomessa. - Katoava taide. Hollola: Salpausselän Kirjapaino Oy.

Havainnointi eli observointi – Jyväskylän yliopiston Koppa. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-jakenttaatyoe>. Haettu 31.1.2012 klo 12.27.

Hiltunen, Mirja. 2007. Yhteisöllinen taidekasvatus toimijana ja toiminnan tilana. SYNNYT / ORIGINS 2 | 2007. http://arted.uiah.fi/synnyt/index.php?page=2_2007. Haettu 8.12.2011.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kantonen, Lea. 2005. Telttä. Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Kurki, Leena. 2006 Sosiokulttuurinen innostaminen, muutoksen pedagogiikka. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

KvaliMOTV – 6.4 Havainnointi. n.d. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html. Haettu 31.1.2012 klo 12.43.

Mustekala keskustelupalsta. n.d. <http://www.mustekala.info/node/1394>. Haettu 3.12.2011.

Mäkinen, Anne. 2003. Kioski - kipari - kiska – snagari, Helsingin kioskeja 1800- ja 1900-luvulla. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen. n.d. <https://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289409557/1194290592851.html>. Haettu 31.1.2012 klo 11.21.

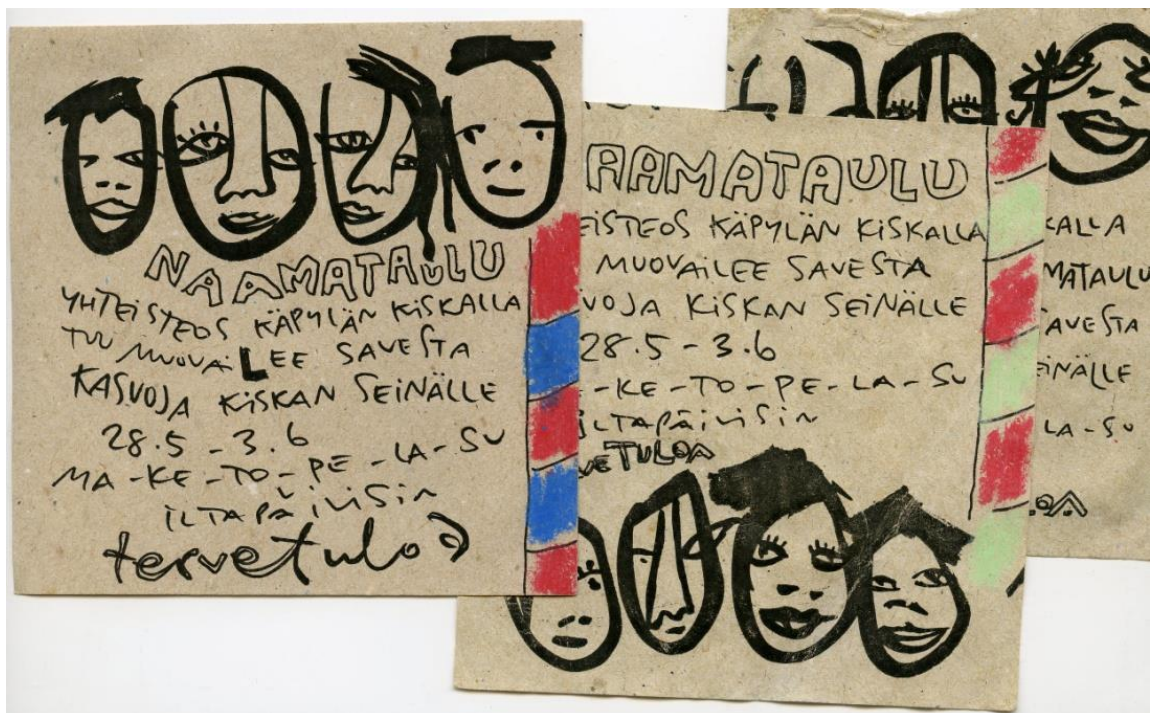
Takkinen, Heikki. 2011. Käpylän asukaskahvilan johtaja. Suullinen tiedonanto 12.12.2011.

Wikipedia Tietosanakirja. n.d. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Yhteisötaide>. Haettu 5.12.2011 klo 10.05. Hakusana yhteisötaide.

Wikipedia Tietosanakirja. n.d. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Käpylä>. Haettu 15.11.2012 klo 12.35. Hakusana Käpylä.

Tuomela, Eija. 1987. Käpylä hymykuoppa Helsingin poskessa. Helsinki: Helsingin Liikekirjapaino Oy..

Yhteisötaide. 2011. <http://www.yhteisotaide.net/sivut/taide/> Haettu 4.12.2011.

HAMK – ohjaustoiminta
Topi Vihermalmi

Opinnäytetyö
Naamataulu

PALAUTELAPPU OSALLISTUJALLE

1. e-mail osoite _____

jotta voin kutsua sinut katsomaan teosta, kun saan sen valmiiksi kesän aikana.

2. mistä kaupungista / kaupunginosasta olet kotoisin _____.

3. millaista oli tehdä kasvoja

4. miltä mieltä olet lopputuloksesta

5. vapaa sana, miltä mieltä koko jutusta, miltä saven muovaaminen tuntui, tms.-

PALAUTELAPPU OSALLISTUJALLE

1. e-mail osoite _____

jotta voin kutsua sinut katsomaan teosta, kun saan sen valmiiksi kesän aikana.

2. mistä kaupungista / kaupunginosasta olet kotoisin _____.

3. millaista oli tehdä kasvoja

4. miltä mieltä olet lopputuloksesta

5. vapaa sana, miltä mieltä koko jutusta, miltä saven muovaaminen tuntui, tms.-

HAMK – ohjaustoiminta
Topi Vihermalmi

Opinnäytetyö
Naamataulu

HAVAINNOINTITIAULUKKO

LIITE 3

havainnointi vaiheittain

M/N	kun kuulee	kun tekee	kun valmis	vapaa sana
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				

muita havaintoja:

